

ORLE PRED 80. LETI

Spominska slovesnost
Zadnji boji
za Ljubljano

STRAN 3

JUBILEJI

Ivan Bevk
Visok jubilej
bivšega partizana

STRAN 12

NOVA KNJIGA

Predstavitve v Tolminu
Po Vetru
še Balada

STRAN 13

UVODNIK

O izbirnem kolektivnem
zgodovinskem spominu

Dr. Maca Jogan, sociologinja

»M« ladi niso odgovorni za to, kar se je zgodilo. So pa odgovorni za to, kaj bo v zgodovini iz tega nastalo. Starejši ne dolgujemo mladini uresničenja sanj, temveč iskrenost. Pomagati moramo mladim razumeti, zakaj je življenjsko pomembno ohranjati spomin.«

Tako je v govoru ob 40. obletnici zmage nad fašizmom in nacizmom 8. maja 1985 v zveznem parlamentu med drugim dejal takratni predsednik Zvezne republike Nemčije, Richard von Weizsäcker. Štiri desetletja pozneje, ob 80. obletnici zmage nad fašizmom in nacizmom, so te besede še bolj aktualne in pereče, posebej zaradi novih usodnih prelomnih dogodkov v tem času. Ena od ključnih prelomnic je vsekakor propad Sovjetske zveze, sistemov realnega socializma, ali preprosto »zlom komunizma« v širšem družbenem okolju; v slovenskih razmerah pa odprava zgodnje (samoupravne) socialistične ureditve, ki pa jo nosilci prevrata in vzpostavitve »demokracije« tudi uvrščajo v »komunizem«, ki da je kot najnevarnejši totalitarizem povzročil celo več zla, grozodejstev kakor drugi dve vrsti totalitarizma – fašizem in nacizem.

S tem zasukom po meri »žrtev komunizma«, zlasti največje in tradicionalno ključne nosilke protikomunizma v 20. stoletju (Katoliške cerkve), je povezana tudi predelava kolektivnega zgodovinskega spomina na usodno obdobje druge svetovne vojne in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem. Prav kolektivni spomin je neločljiva sestavina identitete vsake družbene skupnosti in njeno ključno vezivo, saj z oživljanjem temeljnih konstitutivnih dogajanj v preteklosti osmišlja aktualno delovanje pripadnikov te skupnosti in vsebuje nastavek za načrtovanje prihodnjega razvoja. Zmagovit narodnoosvobodilni boj kot temelj za nacionalno osvoboditev in družbeno preobrazbo v smeri socializma je za (globalne) borbe proti komunizmu zločesta tvorba, ki jo je treba izključiti iz spomina državljanov in državljank Slovenije, da bi se lahko razvijali »svobodno«; to pa je mogoče, če se (dolgotrajen) boj zoper »komunizem« prizna kot državotvorna vrlina, ki so jo kolabo-

ranti s tujimi okupatorji udeleževali s »plemenitim« bojem zoper »zločinske partizane«.

Od začetka samostojne države se v Sloveniji po tem revizionističnem modelu ustvarja izbirni zgodovinski spomin, torej spomin à la carte, ki je okrnjen v bistvenih značilnostih zaradi opuščanja celostnih predstavitev namer vseh vpletenih »igralcev« in nepriznavanja vzročno-posledičnega razumevanja med seboj povezanih preteklih dogajanj, ko je ta skupnost bila obsojena na uničenje, čemur se je večina pod vodstvom Osvobodilne fronte in njene pobudnice Komunistične partije uprla. Neposredno in posredno (zaledno) uporniško večino je družilo geslo »za svobodo in kruh«, seme prihodnjega revolucionarnega zgodnjemosocialističnega razvoja družbe.

V medgeneracijskem prenašanju spomina deluje več raznolikih posrednikov: od izobraževalnega sistema prek javnega medijskega ustvarjanja »pravih« interpretacij, (zasebno vodenih in nereguliranih) družbenih omrežij do katoliško cerkvenega vsegeneracijskega občestvenega delovanja.

Ker podatkov iz raziskovanja slovenskega javnega mnenja po letu 2013 še nimamo, se bo spoznavanje sprememb v kolektivnem spominu na dogajanja v drugi svetovni vojni na Slovenskem oprlo na ugotovitve več meritev od sredine devetdesetih let do leta 2013. Prepričanje o življenjski ogroženosti slovenske narodne skupnosti zaradi okupacije je (do leta 2012) oslabilo, vendar je še vedno navzoče pri dobrih dveh tretjinah prebivalstva; še vedno več kot polovica ljudi meni, da je bil upor pod vodstvom Osvobodilne fronte nujen za preživetje, čeprav je tudi ta drža nekoliko oslabil. Pozitivno vrednotenje partizanskega boja se je od sredine devetdesetih let do 2012 nekoliko povečalo in je navzoče pri najmanj polovici polnoletnih prebivalcev, meritev v letu 2013 pa kaže na njegovo zmanjševanje. Le pičla manjšina (manj kot deset odstotkov) v vseh meritvah zagovarja skrženo razlago o narodnoosvobodilnem boju kot komunistični revoluciji, še manj obsežna manjšina pa zavrača vlogo partizanskega boja za osvoboditev. Negativno ocenjevanje domobrancev je ves čas stabilno (približno 40 odstotkov), pozitivno vrednotenje se je od leta 1995 do 2012 v povprečju

NADALJEVANJE NA STRANI 2

80. OBLETNICA OSVOBODITVE TABORIŠČA POD LJUBELJEM

Vzklik »Nikoli več«
postaja vse bolj bled

Polaganje vencev k spomeniku »J'accuse – Obtožujem«

»Kljub številnim dosežkom v zgodovini človeštva, razvoju vrednot, umetnosti, kulture, znanosti in tehnologije je še vedno nepredstavljivo, kaj je človek sposoben narediti sočloveku. Bojim se, da, kljub vsem prizadevanjem še nismo dosegli civilizacijske ravni za trajen mir, vzajemno spoštovanje in sožitje v svetu. To nam kaže dogajanje na številnih žariščih po svetu,« je bila misel predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar na letošnji spominski slovesnosti ob 80. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Ljubelj, ki zgolj z ostalinami taboriščnih stavb in spominskimi obeležji obiskovalcem pripoveduje zgodbo o težkem življenju zaprtih v tej podružnici taborišča Mauthausen med drugo svetovno vojno. Ti ujetniki so bili pripeljani iz Francije, Poljske, Rusije, Jugoslavije, Češke, Norveške, Grčije, Belgije, Italije, Nizozemske, Luksemburga, Nemčije in Avstrije in so bili prisiljeni kopati več kot kilometer in pol dolg ljubeljski predor. Delali so v nehumanih razmerah, v vsakem vremenu, ob odtegotanju hrane v človeka nevednih bivaljših brez ustreznega

zdravljenja, trpinčili so jih avstrijski in nemški nadzorniki, ki so jih za vodje taborišča izbrali zaradi njihove zločinske preteklosti. Med kopanjem v mrzlem predoru so si delavci pomagali z improviziranimi oblačili iz cementnih vreč in

Med kopanjem v mrzlem predoru so si delavci pomagali z improviziranimi oblačili iz cementnih vreč in povijanjem nog v cunje in papir, pri tem pa upali, da jih ne bodo zalotili Nemci, saj jih je v tem primeru čakal okruten tepež.

povijanjem nog v cunje in papir, pri tem pa upali, da jih ne bodo zalotili Nemci, saj jih je v tem primeru čakal okruten tepež. V času delovanja taborišča Ljubelj je tam umrlo okoli štirideset zapornikov, izčrpane, bolne in kaznovane internirance pa so odpeljali v matično taborišče Mauthausen, kjer jih

je čakala smrt v krematoriju. Da bi Nemci zabrisali sledove svojih zločinov, so taborišče porušili.

Kot so večkrat poudarjali interniranci, so jim bili žarek upanja v teh nehumanih razmerah domačini iz Tržiča in okoliških vasi, ki so jim na različne načine izražali solidarnost, in kot je pred dvema letoma dejala hči enega od nekdanjih taboriščnikov, je prav domače prebivalstvo s svojo podporo deportirancem naredilo zarezo v sistem razčlovečenja, ki so ga vzpostavili nacisti. Na to dejstvo je na slovesnosti 7. junija opomnila tudi predsednica: »Žičnata ograja in sistematično nasilje nacistov nista uspela pregnati dobrote iz človeških src. Tako kot v mnogih krajih po Sloveniji je tudi v Ljubelju svetloba in žarek upanja prinašala pogumna in nesebična pomoč domačega prebivalstva. Ponujena roka je bila roka človečnosti, plemenitosti in solidarnosti. Slovenci smo v svoji viharji zgodovini nešteto dokazali, da nevidnih niti človeških src ne more pretrgati nobena zlonamerna sila.«

NADALJEVANJE NA STRANI 2

NADALJEVANJE S STRANI 1

O izbirnem kolektivnem zgodovinskem spominu

zmanjšalo (od skoraj tretjine do dobre petine), vendar ne pri starih do 30 let; med temi zagovarja domobranstvo vsaka četrta mlada oseba in le vsaka tretja temu nasprotuje. Bolj kot pri vrednotenju partizanov sta se hkrati zelo povečali nevednost in negotovost glede domobrancev (delež je precej nad eno tretjino); o tem, kdo je škof Rožman, pa že leta 2003 ni vedelo 80 odstotkov starih do 30 let. Od leta 1995 do 2012 je sicer oslabele označevanje domobranskega delovanja kot izdaje, vendar je še vedno polovica vprašanih tako prepričanih.

Ne vemo, kakšna usmeritev spominjanja se je izrazila v novem času do leta 2025. Vsekakor pa dosedanja podatki potrjujejo spoznanje, da kolektivni zgodovinski spomin ne obstaja sam po sebi kot nevtralna celota razlag, prepričan, vzorcev delovanja in sporočil, temveč nastaja, se ohranja in učinkuje glede na merila pomembnosti, ki jih določajo vsakokratni nosilci moči in oblasti; torej se obrezuje, dodaja, predeluje glede na potrebe po obvladovanju večine. Notranja razmerja moči (in oblasti) v Sloveniji kakor tudi okoliščine v širšem evropskem (in svetovnem) prostoru dopuščajo predvidevanje, da se bo predelovanje zgodovinskega spomina po meri izbranih »žrtev« v prihodnje še nadaljevalo; seveda če ne bo resnih ovir na različnih ravneh, od znanstveno poštenega postavljanja meja za drugačno razlaganje (reinterpretiranje) preteklosti do množičnih gibanj za spoštovanje pravičnosti in človečnosti ter za njuno institucionalno podporo.

80 LET OD KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Spominska slovesnost na Poljani

Osrednja slovesnost ob 80. obletnici konca druge svetovne vojne na evropskih tleh je potekala 17. maja na Poljani pri Prevaljah. Prireditve je počastila spomin na zadnje boje vojne med 13. in 15. majem 1945, ki so potekali prav na tem kraju, čeprav je Evropa že 8. maja praznovala zmago nad fašizmom in nacizmom.

Slovesnost je pritegnila številne goste iz Slovenije in drugih nekdanjih jugoslovanskih republik. Slavnostni govornik, minister za obrambo Republike Slovenije **Borut Sajovic**, je poudaril zgodovinski pomen Poljane, ki jo je označil za enega svetih krajev Evrope. Poudaril je, da je ohranjanje zgodovinskega spomina ključnega pomena, saj naj bi prav spomin preprečil ponovitev tragedij preteklosti. Ob tem je izrazil potrebo po ohranjanju slovenske enotnosti in pripravljenosti, da kot družba naredimo vse, kar je potrebno za mir in sožitje.

Pozdravni nagovor je imel **Sead Đulić**, gledališki režiser in predsednik borčevske organizacije iz Bosne in Hercegovine. Poudaril je pomen enotnega in odločnega odpora proti sodobnim pojavom fašizma in nacizma ne glede na na-

V medgeneracijskem prenašanju spomina deluje več raznolikih posrednikov: od izobraževalnega sistema prek javnega medijskega ustvarjanja »pravih« interpretacij, (zasebno vodenih in nereguliranih) družbenih omrežij do katoliško cerkvenega vsegeneracijskega občestvenega delovanja. Kljub sedanjim možnostim hitrega dostopa do množice podatkov o vsem dogajanju doma in po svetu je za oblikovanje nepristranske in celovite kulture spominjanja nedvomno pomembno temeljno splošno izobraževanje.

Na izredno pomanjkljivo izobraževanje o »polpretekli zgodovini« na Slovenskem so opozarjali mladi že v prvem desetletju 21. stoletja. ZZB za vrednote NOB kot osrednja civilna varuhinja spomina na veličasten narodnoosvobodilni boj si je prizadeval za ustrezno poučevanje mladih in na podlagi več posvetov v letu 2010 je na takratno Ministrstvo za šolstvo in šport (2011) poslal prvo vsestransko utemeljeno prošnjo in priporočila za obogatitev pouka v osnovnih in srednjih šolah. Neuslišana prošnja se je pozneje še ponovila; naslovi ministrstev so se spreminjali, nosilne osebe tudi, stanje pa v glavnem ostaja nespremenjeno. Status quo pa dejansko mladim ne pomaga dovolj, da bi bili usposobljeni za odkrivanje in razpoznavanje vedno pogostejše navzočih – sodobnim razmeram prilagojenih – znakov oživljanja fašizma in nacizma, vedo pa veliko o »nevarnosti komunizma«, vključno s predsednikom ZDA, najmočnejšim političnim voditeljem »civiliziranega« Zahoda.

rodnost ali državo. Župan občine Prevalje **Matic Tasić** je ob tej priložnosti opozoril na pomen zgodovinskega spomina in na temeljne vrednote osamosvojitvenih prizadevanj. Ob tem je pozval k miru in končanju vojn.

Slovesnost je potekala ob bronastem spomeniku Svobodi in miru, delu kiparja Stojana Batiča. Spomenik stoji na Poljani že skoraj štiri desetletja in danes predstavlja simbol miru, žrtvovanja in boja za svobodo.

Manja Konkolič, foto: Jani Prajer

NADALJEVANJE S STRANI 1

Vzklik »Nikoli več« postaja vse bolj bled

Spominske slovesnosti se je udeležilo več kot 500 ljudi.

Na pomen odnosa domačinov do internirancev je spomnila predstavnica francoskega združenja Amicale de Mauthausen, ki že osemdeset let deluje z namenom ohranjanja dediščine internirancev, **Danyèle Régerat**. Spomnila je na to, da internirancev, ki so tu delali v nečloveških razmerah, danes ni več na slovesnosti, vendar se z delegacijo združenja vsako leto udeležijo spominske slovesnosti, saj želijo počastiti spomin na umrle in preživele, zaznamovane z nacističnim sistemom taborišč, se zahvaliti slovenskim ljudem, ki so pomagali, in se obrniti v prihodnost: »Ključna razlika je bila v povezanosti, ki so jo že od leta 1943 Tržičani vzpostavljali z interniranci. Ta je bila tako močna, da so 6. junija 1945 interniranci na Tržičane naslovili pismo zahvale in jim podarili risbe, ki so nastale v taborišču, v znamenje velike hvaležnosti in v upanju, da bo nastalo prijateljstvo, ki bo za večno združilo Jugoslavijo in Francijo. Prijateljske vezi, stikane z Jankom Tišlerjem, človekom, ki je tvegaval življenje, da je internirancem dajal pomoč in podporo, se prek njegovih sorodnikov ohranjajo še danes.

O tem, da »**Nikoli več!**«, jasen in močan vzklik ob koncu druge svetovne vojne, postaja čedalje bolj bled, je govoril tudi župan občine Tržič, **Peter Miklič**, čeprav naj bi bil ta vzklik temelj naših vrednot, naših zakonov in naše skupne evropske prihodnosti: »Danes je ta 'Nikoli več' skoraj neslišen.« Dejal je, da je morda danes bolj umesten še vedno boleč vzklik na spomeniku, ob katerem so položili vence v spomin na žrtve in dogodke, ki so del zgodovine tega kraja – **J'accuse – Obtožujem:** »Obtožujem tiste, ki se skrivajo v imenu zgodovine in z zlorabo spomina opravičujejo nasilje nad drugimi. Obtožujem tiste, ki v imenu interesov, moči ali koristi gleda-

jo stran in molčijo. Obtožujem tudi vse nas, ker se ne odzovemo, ko se rušijo temeljne človekove pravice.«

Zbrane je nagovoril tudi predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije **Marijan Križman** in se najprej zahvalil vsem tistim, brez katerih ohranjanja spomina na trpljenje v ljubljanskem taborišču ne bi bilo. Pojasnil je, da se Združenje borcev za vrednote NOB Slovenije na različne načine trudi ohranjati spomin na vse trpljenje slovenskega

»Danes je ta 'Nikoli več' skoraj neslišen.«

Peter Miklič

naroda v drugi svetovni vojni, in poudaril, da imajo registriranih kar 9000 spomenikov: »Ta številka, ni se za hvaliti, ta številka pove, koliko gorja se je zgodilo v drugi svetovni vojni. In ko marsikdo v naši državi z visokega položaja zanika drugo svetovno vojno, sem prepričan, da ne ve, kaj govori. Zanikati svojo lastno zgodovino pomeni, da nisi vreden živeti v tej državi,« je dodal in požel močan aplavz. Optimizem pa ga navdaja ob trudu in dejanjih predsednice državnega zbora **Urške Klakočar Zupančič** in predsednice države **Nataše Pirc Musar**, ki v politični prostor vnašata več kulture, medsebojnega spoštovanja in spoštovanja vrednot narodnoosvobodilnega boja, »kajti iz narodnoosvobodilnega boja izhaja tovarištvo, ki ni komunistična beseda, ampak je najsvetlejša beseda človeka, ko je človek človeku resnično človek«. Zahvalil se je za priznanje zlati red za zasluge, ki ga je prejel od predsednice, in poudaril, da si tega priznanja ni zaslužil on, »ampak vsi,

ki so se v drugi svetovni vojni borili; vsi, ki so padli; vsi, ki so trpeli, vsi, ki so izginili neznano kam, ki so pogrešani; in vsi tisti, o katerih usode nikoli ne bomo izvedeli.«

Predsednica **Nataša Pirc Musar** je v svojem govoru poudarila pomen takšnih prireditve, ko se spominjamo in nenehno opominjamo: »Vsak dan in vedno znova moramo skrbno paziti, da se demokratične vrednote in pravne norme ne umaknejo manipulacijam, demagogiji in ksenofobiji. Spomin in opomin na vojne grozote nikakor ne smeta zbledeti. To je naša skupna odgovornost.«

Pred spomenikom nekdanjega taboriščnika in arhitekta **Borisa Kobeta**, ki nosi napis »Obtožujem – J'accuse«, so se v spomin na vse trpeče v taborišču Ljubelj poklonili gostje, poleg predsednice **Nataše Pirc Musar** in predsednika Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije **Marijana Križmana** tudi predsednica državnega zbora **Urška Klakočar Zupančič**, minister za obrambo **Borut Sajovic**, predsednik francoskega združenja Amicale de Mauthausen **Claude Simon** in slovenska predstavnica v mednarodnem komiteju Mauthausen **Monika Kokalj Kočever**, veleposlaniki ter drugi diplomatski predstavniki številnih držav.

Scenarij letošnje spominske slovesnosti sta pripravila **Mojca Poredoš** in **Iztok Pipan** s Televizije Medvode, kulturni program pa so sooblikovali povezovalka **Maja Tekavec**, Policijski orkester pod taktirko **Nejca Bečana**, baritonist **Anton Habjan**, glasbeniki **Maša Demšar**, **Karlo Jemc** in **Matija Jemc**, učenci Osnovne šole Tržič pod mentorstvom **Maje Keržič** in **Mojce Likar** in recitator **Tobija Le Roux**.

Nataša Predalič,
foto: Iztok Pipan

Predsednica Republike Slovenij je poudarila pomen območja taborišča Ljubelj, ki je razglašeno za kulturni spomenik državnega pomena: »Želim si, da to ostane kraj miru, spokojnosti, spomina in pomnjenja. Kraj, kjer se bodo srečevale in spominjale različne generacije ter učili prihodnji rodovi. Človeštvo lahko napreduje le s spoznanji iz preteklih napak, sočutjem, odpuščanjem in iskrenim prizadevanjem za razumevanje drugega.«

8. MAJ PRED 80 LETI NA ORLAH

Zadnji boji pred osvoboditvijo Ljubljane

S slovesnostjo na Orlah smo se spomnili 80. obletnice zadnjih bojev partizanske vojske pred osvoboditvijo Ljubljane. Za svoje vrednote so pod topovskimi granatami na tem kraju življenje darovali številni borci Gubčeve, Levstikove in Ljubljanske brigade ter 29. hercegove divizije. Zaradi njihovega vztrajnega boja za svobodo, človekove pravice in univerzalne človeške vrednote je naš narod iz največje vojne 20. stoletja izšel na strani zaveznikov in zmagovalcev.

Padlim so se ob vojaškem pozdravu častne straže Slovenske vojske in praporščakov ter ob žalostinki kvinteta trobil Policijskega orkestra s polaganjem cvetja najprej poklonili minister za obrambo Republike Slovenije Borut Sajovic in delegacije mestne občine Ljubljana, občine

Škofljica in predstavnikov VII. korpusa in 29. hercegove divizije.

Župana dveh sosednjih občin, Ljubljane **Zoran Janković** in Škofljice **Primož Cimerman**, sta s svojimi pozdravnimi besedami obudila spomin na čas okupacije, ko je bila Ljubljana obdana z bodečo žico in tako ločena od zaledja, ter na zadnje boje pred osvoboditvijo na Orlah. S svojimi besedami sta župana prispevala k ohranjanju spomina, temu so se pridružili učenke in učenci Osnovne šole Škofljica z recitatorsko-pevskim nastopom. V tej šoli se zavedajo, da bodo lahko le z dejavnim vključevanjem mladih v ohranjanje spomina na grozote druge svetovne vojne univerzalne vrednote, kot so svoboda in mir, solidarnost, spoštovanje, enakost, ostale žive tudi v prihodnje.

Spominska slovesnost na Orlah

Temu se ni izognil niti slavnostni govornik, minister **Borut Sajovic**. Spomnil je na trpljenje Ljubljančank in Ljubljančanov, ki je med drugo svetovno vojno trajalo vse do osvo-

boditve in je izjemno dobro prikazano na razstavi Mestnega muzeja Ljubljana 1495 dni: Ljubljana med drugo svetovno vojno. Nesmiselno trpljenje ljudi in smrt številnih je

bilo takrat, kot je povedal Sajovic, povsod po naši državi, danes pa ga prek televizijskih zaslonov spremljamo po svetu. »Smo med državami v svetu, ki si prizadevajo za mir, med tistimi, ki obsojajo smrt, trpljenje in brezumne rešitve,« je dejal. Opozoril je na pomen ohranjanja zgodovinskega spomina in prenašanja spoznanj o vojnih nesmislih na mlade generacije ter na pomanjkanje razumevanja, da smo lahko kot sicer izjemno uspešna družba še boljši, ko smo enotni. »Delitve iz zgodovine si je treba zapomniti, ne pa jih izkoriščati za nove delitve,« je poudaril slavnostni govornik. Spominsko prireditev na Orlah je s partizanskimi pesmimi v kulturno celoto povezal Partizanski pevski zbor.

Meta Verbič, foto. Nik Rovan

MAJSKI SPOMIN NA DVA NARODNA HEROJA

Majda Vrhovnik in Tone Tomšič

V maju smo del svoje pozornosti namenili dvema Ljubljančankoma, in sicer narodni herojnji Majdi Vrhovnik - Lojzki in narodnemu heroju Tonetu Tomšiču. Pred Osnovno šolo Majde Vrhovnik stoji spomenik narodni herojnji, po kateri se šola imenuje. Spomenik narodnemu heroju Tonetu Tomšiču pa stoji pred Osnovno šolo Poljane, ki je kar nekaj desetletij nosila njegovo ime. Oba ilegalca sta bila v času svojega ile-

znan in verjetno bo tako tudi ostalo, zato ji njena družina na grob še vedno ne more položiti cvetja ali prižgati svečke. Se pa v majskih dneh ob obletnici njene smrti zberemo skupaj z učenci in učitelji pri njenem spomeniku pred Osnovno šolo Majde Vrhovnik, poslušamo spominski nagovor, recitacije učencev, položimo cvetje in se z minuto molka poklonimo spominu na Majdo in njene soborce. Tako je bilo tudi letos ob 80. obletnici nje-

In še kako resnične so besede mladega fantiča! Spomnimo se samo grozečih Hitlerjevih besed v Mariboru aprila 1941: »Naredite mi to deželo nemško,« ki so pomenile samo eno: zbrisati slovenski narod z obličja Zemlje. Pa se to ni zgodilo. Štiri leta neizprosne boja slovenskega naroda proti mnogo močnejšemu sovražniku so prispevala k porazu fašizma in nacizma. Tone Tomšič in Majda Vrhovnik - Loj-

Utrinek s spominske prireditve pred Osnovno šolo Majde Vrhovnik

galnega dela v okupirani Ljubljani tesno povezana. Majda Vrhovnik - Lojzka je namreč kot kurirka za Toneta Tomšiča opravljala zaupne naloge. Že pred vojno je bila urednica in sodelavka različnih revij in časopisov, zato je bilo razumljivo, da se je po okupaciji vključila v organizacijo in delo v ilegalnih tiskarnah. Bila je pogumna, iznajdljiva in odločna. Od začetka leta 1943 je v podstrešni sobici na Emonski cesti razmnoževala časopis Slovenski poročevalec. Poleti 1944 je bila poslana na Koroško, v Celovec, kjer je slovenske družine organizirala v Osvobodilno fronto, opravljala obveščevalno delo in ustanovila ciklostilno tehniko. V Celovcu jo je zaradi izdaje 29. januarja 1945 aretiral gestapo in jo v zaporu strašno mučil. 4. maja 1945 so jo v gozdu v bližini mesta tudi ustrelili. Njen grob je še vedno ne-

ne smrti. Ob tem velja opozoriti še na en datum, in sicer na 14. april, rojstni dan Majde Vrhovnik. Na ta dan osnovna šola, ki nosi njeno ime, praznuje dan šole. Učiteljice in učitelji na ta dan učence vedno spomnijo na njeno pogumno zapuščino, k spomeniku pred šolo pa položijo cvetje in prižgejo svečko.

Tudi Tone Tomšič je bil ustreljen kot talec 21. maja 1942 v Gramozni jami, pokopan pa je v grobnici narodnih herojev. O njegovem življenju in delu je bilo že veliko napisanega. Sama pa se 21. maja, ko se zberemo pri njegovem spomeniku, vedno spomnim besed ene ga izmed učencev Osnovne šole Poljane: »Vsak dan me vodi pot v šolsko poslopje mimo mogočnega spomenika moža, ki upira pogled proti Ljubljanskemu gradu. Zdi se, kot da pazi na Ljubljančane. Na spomeniku piše Tone Tomšič.«

zka sta dva izmed številnih Slovencev in Slovenk, ki so se nemudoma odzvali klicu Osvobodilne fronte k uporabi proti okupatorju in so za našo svobodo žrtvovali svoje življenje.

Na spominski prireditvi konec maja so učenci Osnovne šole Poljane s svojimi mentoricama pripravili kulturni recital, ki ga je sklenil šolski pevski zbor s pesmijo Naše Poljane. Takole so zapeli:

»Naše Poljane so polne otrok, vsak radovedno hodi naokrog. Na naših Poljanah jabolka zorijo, od znanja, veselja, ponosa žarijo.«

Ob teh besedah smo si zaželeli, da ne bi veljale samo za Poljane, ampak naj veljajo za Ljubljano, Slovenijo in za otroke sveta – tudi za tiste v Gazi, Ukrajini, Sudanu in drugod po svetu.

Meta Verbič, foto. Goran Iskrič

80. OBLETNICA ZMAGE NAD NACIFAŠIZMOM

Skupni boj pod vodstvom maršala Tita

V imenu slovenske borčevske organizacije je zbrane v Tuzli nagovoril Marijan Križman.

SABNOR BiH je v sodelovanju s kantonom Tuzla in mestom Tuzla pripravil sklepno prireditev v počastitev 80. obletnice konca druge svetovne vojne in zmage nad nacifašizmom na območju nekdanje Jugoslavije. Po oceni organizatorjev se je v Tuzli zbralo od štiri do pet tisoč ljudi. S prireditvijo so se izpolnila pričakovanja in dosežen je bil osrednji namen: skupaj počastiti 80. obletnico konca druge svetovne vojne in zmage nad nacifašizmom ter potrditi, da je bil narodnoosvobodilni boj skupen boj svobodoljubnih protifašističnih sil in množic vseh jugoslovanskih narodov na zgodovinsko pomembnih temeljih vrednot in ciljev.

V imenu ZZB NOB Slovenije sta se prireditve udeležila **Marijan Križman**, predsednik slovenske borčevske organizacije, ki je imel širši spominsko-zgodovinski in aktualen govor, ter član predsedstva **Marjan Šiftar**. Uvodna pozdravna nagovora na prireditvi 10. maja sta imela predsednik vlade kantona Tuzla in župan občine Tuzla. V imenu člana predsedstva BiH Denisa Bečirevića je zbrane prav tako navdihujoče nagovorila njegova svetovalka. Osrednje mesto na prireditvi pa je bilo namenjeno govorom predsednikov oz. visokih predstavnikov vseh borčevskih organizacij: SABNOR BiH, ZZB Slovenije, SABA Hrvaške, SUBNOR Srbije in SUBNOR Črne gore. Žal se kljub vsem prizadevanjem vodstva SABNOR BiH, ki so v imenu vseh govornikov z vodstvom ZZB Severne Makedonije, predstavniki te organizacije niso udeležili srečanja. Prireditvi je dala dodaten pomen udeležba

predsednika Mednarodne antifašistične federacije (FIR) V. Hantijsa. Ta je na sklepem srečanju po prireditvi med drugim posebej izrazil spoštovanje narodnoosvobodilnemu boju jugoslovanskih narodov med drugo svetovno vojno in poudaril, da so borčevske organizacije na območju nekdanje skupne države s svojim delovanjem in predvsem s svojim aktivnim sodelovanjem, kot je bila tudi prireditev v Tuzli, eden izmed stebrov protifašizma v Evropi.

Vsi govorniki na prireditvi so sicer potrjevali skupna sporočila borčevskih organizacij z območja nekdanje skupne države: vlogo in pomen narodnoosvobodilne vojne za vse jugoslovanske narode. Govorniki iz BiH so še posebej poudarjali pomen narodnoosvobodilnega boja za nastanek Bosne in Hercegovine, njen obstoj in razvoj multietnične, demokratične družbe in države; vlogo in pomen dejstva, da je to bil skupen boj s skupnimi cilji pod vodstvom maršala Tita; pomen ohranjanja korektnega zgodovinskega spomina na narodnoosvobodilni boj, ki je bil in ostaja tudi danes neizbrisen temelj sodelovanja ljudi, narodov in držav na območju nekdanje skupne države. Še posebej pomembna sta dejavno ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in njihovo prenašanje na mlade generacije.

V kulturnem programu so sodelovali izvajalci iz vseh petih držav. Slovenijo je zastopala Marjetka Popovski z izbranim naborom partizanskih in svobodoljubnih pesmi.

Marjan Šiftar

V ATRIJU GRADU RAJHENBURG

Praznik spomina in skupnih vrednot v Brestanici

Krajevna skupnost Brestanica je 10. junija s slavnostno prireditvijo v atriju gradu Rajhenburg počastila 40. krajevni praznik, ki ga kraj praznuje v spomin na vrnitev slovenskih izgnancev po drugi svetovni vojni. Osrednji slavnostni govornik je bil predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije **Marijan Križman**.

V govoru je poudaril skupne zgodovinske izkušnje prebivalcev različnih slovenskih pokrajin, s posebnim poudarkom na izkušnjah izgnanstva, nasilja nad civilnim prebivalstvom in organiziranega odpora. Spomnil je na dogajanje na Primorskem v času italijanske okupacije ter opozoril na pomen partizanskega boja in prispevek prekomorskih brigad. Posebej je opozoril, da je nujno ohranjati zgodovinski spomin, zavračati poskuse zgodovinskega revizionizma in iskati pot k spravi, ki presega ideološke delitve.

Predsednik sveta krajevnih skupnosti Brestanica **Vlado Bezjak** je v nagovoru poudaril pomen vrednot svobode in solidarnosti, obenem pa predstavil dosežke in razvojne načrte skupnosti. Podžupan mestne občine Krško **Janez Jože Olovec** pa je govoril o sodelovanju občine pri obnovi spomenikov, infrastrukture ter o nadaljnjih projektih urejanja kraja.

Ob kulturnem programu, v katerem so sodelovali otroški in mladinski pevski zbor Osnovne šole Adama Bohoriča, Rajhenburški oktet, MoPZ Svoboda in cerkveni zbor Brestaniški slavčki, so bila podeljena tudi krajevna priznanja. Zlato plaketo krajevnih skupnosti Brestanica je prejela Vesna Butkovič za dolgoletno

Prireditve v atriju gradu Rajhenburg

Dobitniki priznanj s predsednikom Marijanom Križmanom

zavzeto delo v več društvih in organizacijah, med drugim tudi v Kulturnem društvu Svoboda. Podeljeni sta bili tudi jubilejni plaketi – Turističnemu društvu Brestanica (60 let) in Kulturnemu društvu Svoboda (80 let), ki je vse od svojega nastanka tesno povezano z vrednotami narodnoosvobodilne-

ga boja in kulturnim delovanjem v kraju. Prireditve je potekala v spoštljivem duhu do preteklosti in z zavedanjem, da so prav zgodovinske izkušnje naroda ključne za razumevanje sedanjosti in odgovorno gradnjo prihodnosti.

S. B.

DAN UPORA

Po poteh spominov in tovarištva

Na nedeljski praznični dan je bilo v Kavčah še posebej slovesno, saj smo že po tradiciji v sodelovanju s krajevno skupnostjo Kavče in tamkajšnjim športnim in kulturno-umetniškim društvom pripravili praznovanje dneva upora.

Dopoldne časa smo se v duhu spominov in športnem duhu odpravili na tradicionalni pohod Po poteh spominov in tovarištva. Pohod je bil osredotočen na drugo svetovno vojno, na kraje v naši okolici, kjer so obeležja in spomeniki iz tega obdobja, na kraje s številnimi zgodovinskimi dogodki, na katere ne smemo pozabiti. Krožna pot se je končala na prireditvenem prostoru pred Domom krajanov v Kavčah, kjer so obiskovalci slove-

snosti pohodnike navdušeno sprejeli. Po medsebojnem pozdravljanju pa se je brez posebne napovedi začela gledališka scena. Gledališka igra, ki smo jo uprizorili, je avtorska, spisana posebej za to priložnost, in nosi naslov Cena svobode. V igri je zajeto življenje slovenske družine od začetka vojne aprila leta 1941 do osvoboditve 9. maja 1945. Naša zgodba ni samo zgodba družine, ampak je tudi zgodba upornišтва, strahu, poguma, upanja in domoljubja. Predstavo so s pesmijo Domovina naša je svobodna končale pevke ženskega pevskega zbora Društva upokojencev Velenje.

V nadaljevanju programa je predsednica krajevnih skupnosti

Kavče **Maja Acman** izrekla dobrodošlico obiskovalcem in pozdravila vse vabljene goste. Kavški pevci so obiskovalce pozdravili s skoraj ponarodelo Kavško himno. Nato je predsednica KO ZB NOB Podkraj - Kavče **Metka Grabner** na kratko povzela pomen praznikov, ki zaznamujejo prelomne zgodovinske dogodke, ki se jih še posebej spominjamo v teh dneh. Zatem je k besedi povabila slavnostnega govornika, **Petra Dermola**, župana mestne občine Velenje, da je s svojimi razmišljanji o upor, boju in svobodi obogatil praznovanje.

Za prav poseben zaključek praznovanja so poskrbeli mladi kurirčki, ki so z vso resnostjo in nadvse slovesno prinesli kurirčkovo torbico. Letošnji prejemnik Kurirčkove pošte je bil tovariš **Fadil Krupič - Beli**, ki je bil ob tem vidno ganjen, in kot je sam dejal, je to najlepše darilo za njegov 90. rojstni dan.

Tako smo sklenili dan, ki nas je povezal in obogatil. Naše praznovanje dneva upora pa ni bilo le poklon vrednotam in dejanjem med vojno, ampak tudi zaobljuba, da si bomo tudi v prihodnje prizadevali ohraniti mir in svobodo!

Metka Grabner

Udeleženci slovesnosti

OB 80. OBLETNICI OSVOBODITVE VRHNIKE

Obnova spomenika padlim borcem

Na predvečer 6. maja ob 80. obletnici osvoboditve Vrhnike je delegacija ZB NOB Vrhnika na vrhu Trčkovega griča nad Podlipo položila venec v spomin na štiri padle partizane. Prav v ta namen je bil spomenik na griču obnovljen in urejena je bila tudi gozdna pot do njega. Na tem kraju so Italijani 27. julija 1942 v hudi bitki ubili štiri partizane: domačina Petra Kogovška, Andreja Klemenčiča, Ivana - Zdravka Ambroža in neznane borca.

O dogodkih je partizan Rudolf Hribnik - Svarun v svoji knjigi Dolomiti v NOB napisal: »S širjenjem narodnega izdajstva v Dolomitih je postajal čedalje priza-

enote. Tako je bilo proti koncu julija 1942. 27. julija so Italijani v logorju blizu kmeta Jamnika južno od Podlipo napadli 2. četo 2. bataljona Dolomitskega odreda. Belogardisti so Italijane na skrivaj in mimo partizanskih straž pripeljali v četo taborišče. Vnel se je srdit boj, ki je trajal dve uri, nato so se partizani morali umakniti. V tem boju so padli komandir čete Zdravko in trije partizani, nekaj pa jih je bilo ranjenih. Četa je izgubila tudi en puškomitraljez. Italijani so imeli štiri mrtve in več kot deset ranjenih.« Zahvala za obnovo spomenika pa gre podjetnikoma Marku Jezeršku in Franciju Železniku ter donatorjem ZIC Vrhnika, ob-

Delegacija ZB NOB Vrhnika se je poklonila s praporom in spominskim vencem.

devnejši tudi okupator, ki je večje izkoriščal od domačih izdajalcev prejete podatke za nenadne in skrivne napade na partizanske

čini Vrhnika in ministrstvu za obrambo.

Simon Seljak

POLAGANJE VENCEV V ROVTU IN PRI SV. LENARTU

Spomin na padle garibaldince

Že vrsto let se predstavniki italijanske borčevske organizacije skupaj z borčevsko organizacijo iz Škofje Loke udeležujejo spominske slovesnosti ob polaganju vencev v Rovtu in pri spomeniku pri Sv. Lenartu. Slovesnost je posvečena spomenu na 28 padlih pripadnikov – garibaldincev Brigade Antonio Gramsci, Divizije Garibaldi Natisone, ki so se v krajih pod Blegošem borili proti Nemcem. Poseben spomin pa je namenjen italijanskemu narodnemu heroju Manfredu Mazzocchi - Tordi, ki počiva v grobu ob gozdu pri Sv. Lenartu, okrašenem z velikim spominskim obeležjem.

Spomnimo, da so borci Furlanije in obrobnega mejnega območja v letu 1944 ustanovili italijansko partizansko divizijo Garibaldi-Osoppo. Bataljon je bil sestavljen iz Bovčanov, Kobaridcev, Breginjcev, Beneških Slovencev, Bricev in Furlanov. Sodelovanje partizanskih enot iz Slovenije in Italije se je začelo takoj po kapitulaciji Italije in je ustvarilo močno odporniško gibanje na slovensko govorečem območju od Soče do Furlanije. Že septembra 1944 so Nemci z močnimi silami z več strani napadali divizijo, ki je delovala na tem obmo-

čju. Enoto so razbili in zavzeli do takrat svobodno ozemlje Vzhodne Furlanije. Pri tem so kruto obračunali s civilnim prebivalstvom, požgali več vasi, pobijali ljudi in jih odpeljali v ujetništvo. Brigade Buozzi, Gramsci in Picelli so se umaknile vzhodno od reke Soče in se združile z IX. korpusom. Tako sta se začela delovanje in sodelovanje italijanskih enot s partizanskimi enotami na območju med Idrijo, Cerknim, Blegošem, Trebušo in Trnovskim gozdom.

Nemci so s pomočjo izdajalskih enot 19. marca 1945 začeli ofenzivo proti enotam IX. korpusa. Škofjeloškemu odredu je bila dana naloga, da brani položaje na črti Leskovica-Blegoš-Martinj vrh. Odred je položaje uspešno branil do 22. marca. Po ukazu so se borci v noči s 23. na 24. marec prebijali v dveh kolonah, ki so jo sestavljali škofjeloški odred, Brigada Antonio Gramsci, inženirski bataljon 31. divizije in zaščitni bataljon komiteja KP za Gorenjsko, da bi se čez Selško dolino umaknili na Jevlenco. Po uspešnem preboju dela kolone je Nemcem nad Rovtom in Blegošem uspelo znova skleniti obroč. Obkoljene enote so se vsaka zase prebijale iz obroča, to pa

OKROGLA MIZA O VLOGI IN POLOŽAJU ŽRTEV V SODOBNI DRUŽBI

Poudarki na protifašističnih vrednotah in kulturi spominjanja

Udeleženci okrogle mize pred Fakulteto za družbene vede

Na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani je 16. junija potekala okrogla miza z naslovom Vloga in položaj žrtve v sodobni družbi, ki sta jo pripravili Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije (ZZB NOB) in Katedra za obramboslovje Fakultete za družbene vede. Prireditelj je bila ena od dejavnosti v okviru projekta Vloga in pomen žrtve v sodobni družbi, ki ga financira Evropska unija iz programa CERV. Sodelujoči v projektu so še Zveza antifašističnih borcev in antifašistov Hrvaške (SABA), Vsedržavno združenje partizanov Italije (ANPI-VZPI) iz Trsta in Documenta – center za soočanje s preteklostjo. Na okrogli mizi je bilo več kot 60 sodelujočih v živo in na daljavo.

Uvodne nagovore so prispevali prodekan UL FDV **prof. dr. Samo Uhan**, predsednica Državnega zbora Republike Slovenije **Urška Klakočar Zupančič**, predsednik ZZB

NOB Slovenije **Marijan Križman**, predsednik SABA RH **Franjo Habulin**, predsednik ANPI-VZPI za Trst **Fabio Valon** in **Vesna Teršelič** (Documenta). Vsi govorniki so poudarili pomen meddržavnega sodelovanja pri raziskovanju protifašizma, predsednica državnega zbora Urška Klakočar Zupančič pa je v zelo poglobljenem nagovoru poudarila pomen razumevanja zgodovine za preseganje sedanjih delitev in sovraštva v družbi. Opozorila je na številne vojne, lakoto in revščino po svetu, ki povzročajo nove žrtve in nova sovraštva.

Okrogla miza je potekala v treh razpravah, ki jih je usklajevala **prof. dr. Ljubica Jelušič**.

Prva razprava je potekala pod naslovom **Kdo so bile žrtve fašizma in nacizma?** Odprl je zgodovinski in sociološki pogled na nasilje 20. stoletja, zlasti na izkušnje taboriščnikov, izgnancev, posameznikov, ki so doživeli re-

presijo, ter na pomen ohranjanja spomina na te izkušnje. Nastopili so priznani raziskovalci, med njimi zaslužna profesorica **dr. Maca Jogan** in Vesna Teršelič, in mlajši raziskovalci in študenti magistrskega študija na FDV, ki so predstavili svoje izvirne študije o mladih žrtvah v Auschwitzu, razumevanju herojstva med vojno in danes ter o županu, ki je bil zaslužen za razvoj Ljubljane pred drugo svetovno vojno, med vojno in po njej pa je postal izgnanec, dr. Juro Adlešič.

Druga razprava z naslovom **Kultura spominjanja** se je osredotočila na pomen spomeniške dediščine na obmejnih območjih med Italijo in Slovenijo (dr. Federico Tenca Montini) in na ugotovitve iz obsežnega projekta dijakov iz Gimnazije Ptuj pod mentorstvom profesorice Jelke Kokol - Plošnjak. Študenti raziskovalci so predstavili svoje ugotovitve iz raziskovanja vsebine spomenikov in grobnic, kot je Drča na Vrhniki, govorili pa so tudi o rezultatih svojih raziskav med mladimi o tem, kako njihovi sovrstniki danes dojemajo simbole antifašizma in narodnoosvobodilnega boja.

Tretjo razprava pod naslovom **Mladi in vrednote antifašizma – kako naprej?** je odprl priznani hrvaški profesor zgodovine prof. dr. Hrvoje Klasić s predavanjem o uradnih in neuradnih narativih o fašizmu in antifašizmu na Hrvaškem. V ospredju te razprave je bil glas mladih. Študenti Fakultete za družbene vede so v zanimivem videu avtorja Kristofa Jagodica predstavili razmišljanja o pomenu protifašističnih vrednot danes, kako jih doživljajo, razumejo in kako jih povezovati s sodobnimi družbenimi izzivi, kot so nestrpnost, revizionizem in porast skrajnih ideologij.

Organizatorji poudarjamo, da je okrogla miza del širših prizadevanj za krepitev transnacionalnega sodelovanja pri raziskovanju in izobraževanju o totalitarizmih 20. stoletja ter njihovih posledicah v sodobni Evropi. Projekt Vloga in položaj žrtve v sodobni družbi si prizadeva krepiti pomen ohranjanja zgodovinskega spomina, spodbujati medgeneracijski dialog, ozaveščati o vrednotah protifašizma v sodobni evropski družbi, spodbujati kritično mišljenje in graditi prihodnost, ki bo temeljila na učenju iz preteklosti. Za končanje projekta Vloga in položaj žrtve v sodobni družbi organizatorji načrtujejo še publikacijo, v kateri bodo objavljeni vsi projekti, 19 individualnih ter en kolektivni projekt, ter spletno kampanjo o rezultatih projekta.

Manja Konkolič

KOLUMNA

Jože Pogljajen

Pregrešno draga odpornost

Če bi obrambno moč neke države merili po številu resolucij in drugih papirjev o vojaštvu, bi bila Slovenija gotovo velesila. V treh desetletjih so jih uslužbenci v ministrstvu za obrambo in generalštabu vojske spisali kar nekaj. Predzadnja o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2040 je bila sprejeta pred dvema letoma. Pred dvema tednoma pa je parlament sprejel novo resolucijo z enakim naslovom. Pravzaprav v njej ni nič posebno novega razen tega, da bomo vojaške izdatke do leta 2030 povečali z zdajšnje milijarde na skoraj dve in pol milijarde evrov letno. Dokaj novo je tudi omenjanje načrta, da bi rezervno sestavo vojske povečali s sedanjih 1100 na kar 30.000 pripadnikov. Zaradi zasedanja vrha Nata, ki bo konec tega meseca, so resolucijo pripravili po naglem postopku – javne razprave tako rekoč ni bilo, predloge Levice, da bi za mnenje o tem res velikanskem povečanju proračunskega denarja za vojsko državljanec povprašali na posvetovalnem referendumu, sploh niso uvrstili na dnevni red – in potrjevali na izredni seji polpraznega parlamenta. Od 51 navzočih je zanjo glasovalo (samo) 38 poslancev, večinoma iz stranke Svoboda. Resolucija naj bi bila dokaz, da Slovenija zvesto sledi načrtom Nata oziroma ultimativnim zahtevam ameriškega

Počasi bi že morali dojeti, da Američani niso v Natu zato, da bi branili Evropo pred Rusi in zdaj še pred Kitajci, ampak zato, ker je to za njihovo orožarsko industrijo velik posel.

predsednika Trumpa, da članice Nata v orožje in vojaško opremo (po možnosti ameriškega izvora) vložijo kar 5 odstotkov BDP za »spoprijemanje z novimi varnostnimi izzivi in krepitev odvratalne drže Nata«.

Od kod oziroma komu bo vlada te milijarde vzela, ni jasno. Tudi zato javnost ni ravno navdušena, da bi za vojsko namenili desetinno državnega proračuna, če bo obveljala Trumpova zahteva, pa skoraj še enkrat toliko. Prav tako zlasti mladim ne diši sicer precej sramežljivo napovedana obnovev služenza vojaškega roka. Politični veljaki na čelu s premierjem Golobom se tega očitno zavedajo, zato skušajo državljanec prepričati, da je napovedano povečanje obrambnega proračuna pravzaprav naložba, ki bo prinesla višjo gospodarsko rast in splošno blaginjo. Zraven še obljublajo nekaj tega denarja nameniti za civilno-obrambne namene. Tako naj bi v naslednjih štirih letih za naložbe v bolnišnice, med drugim tudi v povečanje zmogljivosti psihiatrične bolnišnice v Vojniku, namenili 200 milijonov. A to je zgolj dva odstotka vsote, ki jo nameravajo porabiti za orožje in vojaško opremo ...

Čeprav se pisce te najnovejše resolucije v ministrstvu za obrambo sklicujejo na zelo spremenjene varnostne razmere v svetu, v njej še vedno ni jasne opredelitve, od kod nam preti vojaška nevarnost, se pravi, kdo bi lahko bili napadalci »na kopno ter zračni, pomorski in kibernetski prostor naše države«. Načrtovalci naše obrambne odpornosti zgolj za novim sekretarjem Nata, »visokimi predstavniki« EU ter večino voditeljev njenih članic voljno ponavljajo, da so to Rusi, Kitajci, muslimani ... A za te trditve ne navajajo nobenega verodostojnega dokaza, kar bolj kritične opazovalce napeljuje k sklepu, da imajo to že skoraj histerično sejanje strahu pred Rusi in Kitajci ter posledično zahteve po vlaganju novih in novih milijard v orožje svoj izvor onstran Atlantskega oceana v težnji po povečanih dobičkih tamkajšnjih trgovcev z orožjem. Da vse to res lahko pripelje do katastrofe apokaliptičnih razsežnosti, jih očitno ne zanima.

V najnovejši resoluciji ni nobene sledi o tem, da bi odločevalci v državi vendarle začeli razmišljati o drugačnem, stvarnejšem pristopu k obrambnim zadevam. Če kdaj, je zdaj ob ultimativnih zahtevah trumpistov priložnost, da se v naši državi na novo premislijo obrambni koncepti vključno z našim članstvom v Natu. Počasi bi že morali dojeti, da Američani niso v Natu zato, da bi branili Evropo pred Rusi in

zdaj še pred Kitajci, ampak zato, ker je to za njihovo orožarsko industrijo velik posel. Če bi politika mislila resno z odpornostjo, bi morala novo zasnovano obrambe države zastaviti v smeri, da postopoma opusti koncept klasičnih vojaških struktur, razen če naši odporniki resno mislijo, da bi vojska iz 2788 častnikov, ki poveljujejo 2159 vojakom, res lahko obranila Slovenijo pred ruskimi divizijami, raketami in tanki ... Povedano bolj grobo, ob morebitni agresiji bi bila le »kanonfuter«. Še manj nam koristi armada 1230 uslužbencev v upravnem delu obrambnega ministrstva. Ti so od proračunskega denarja neposredno odvisni in jim seveda ne pride na misel, da bi namesto bataljonov vojske, oklepnikov, jurišnih letal in podobnega arzenala razvili koncept gverilskega odpora zoper morebitno okupacijo in – kar je še bolj pomembno – raznovrstne oblike civilne zaščite kot dobro organiziran vsestranski sistem, ki bi prebivalstvu pomagal prebroditi tegobe ne le naravnih nesreč, ampak tudi morebitnih vojaških spopadov na naših tleh. Navsezadnje bi se lahko zgledovali po Osvobodilni fronti med drugo svetovno vojno ...

je povzročilo velike izgube. Preboj sta izvedla Škofjeloški odred in brigada Gramsci. Padlo je 28 borcev, ranjen je bil komandant brigade Gramsci Manfredo Mazzocca - Tordi, ki je pozneje umrl in so ga z drugimi padlimi pokopali ob gozdu.

Tem padlim se vsako leto poklonijo člani ANPI-VZPI iz Čedad, letos se jim je pridružila tudi delegacija ANPI Goriške pokrajine. Pri obeh spominskih obeležjih so zapeli pevci skupine BIS. Podžupanja Škofje Loke **Tina Tržan** je prisotne ob nagovoru spomnila na pomen skupnega spominjanja na dogodke pred 80 leti. Predsednik ANPI Luciano Marcolini Provenza

je v zahvalo za skrb za obeležja in negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja gostiteljem podelil posebno priznanje. Prisotni so prisluhnili recitacijam. Ob koncu so se vsi strinjali, da je treba nadaljevati sodelovanje in krepiti vezi. Podana je bila tudi pobuda, da bi se delegacija ANPI vsako leto udeleževala spominske slovesnosti v Dražgošah.

Ob koncu zapišimo še, da je delegacija ANPI iz Čedad položila cvetje in vence tudi pri spominskem obeležju pri mostu čez reko Bačo in grobnici padlim na pokopališču v Cerknem.

Vojko Hobič

Partizanski spomeniki na zemljevidu (41)

Davovški spominski park

Nad Štefanjo Goro pod Krvavcem je na višini 932 metrov sedlo Davovec. V njegovi okolici je pet partizanskih spomenikov, ki jih vzorno oskrbuje domačin Ivan Krivec iz Adergasa. Označil je poti med njimi, očistil spomenike in okolico, obnovil črke na njih, postavil klopi, vpisno skrinjico in informacijsko tablo, na Facebooku je odprl stran Spominski park tovarštva (SPT) Davovec in pripovedoval o njem novinarjem, ki so ga prišli obiskat. Ni čudno, da je nekdo na portalu Hribi.net pot po parku vpisal tudi med prijetne planinske izlete.

Mimo spomenikov vodita dve poti, obe sta označeni na javnem zemljevidu OpenStreetMap (za kar sta zaslužna anonimna kartografska prostovoljca Primož T in mk2k22): Pot SPT Davovec in Pot II. grupe odredov. Lokalna združenja borcev organizirajo pohod po njih vse do Krvavca. Spomeniki stojijo na bojni poti 2. grupe

žavni bazi žrtev Sistory ni mogoče odkriti.

V državnem registru kulturne dediščine (RKD) so razvaline velike gorske kmetije Davovec, ki so jo Nemci 17. aprila 1944 požgali, ker je dajala zavetje partizanom Kokrškega odreda in terencem Osvobodilne fronte. Nič pa ne piše, da sta SPT Davovec in KZD Triglav leta 2014, ob 70. obletnici požiga, na ruševine montirala pločevinasto spominsko ploščo in jo odkrila. Najdejo se »domoljubi«, ki ploščo poškodujejo. Marca 2025 je eden takih poškodoval ali odstranil šest smerokazov na poti.

Na sedlu se odcepi grebenska pot proti partizanskemu vrhu Kopa (1024 m), kamor je SPT Davovec postavil vpisno skrinjico in leta 2016 medeninasto ploščo z naslednjim napisom:

Na ta vrh je 13. avgusta 1942 po naporni in deževni noči iz Udin boršta čez reko Kokro in

enota pa se je razbila na dva dela in šele naslednji dan sestrana in premočena prispela na planino Jezerca, kjer naj bi dobila zvezo z domačo partizansko enoto Krvavško četo. Drugo grupo odredov sta vodila komandant Franc Rozman - Stane in politični komisar Dušan Kveder - Tomaž.

Plošča na ostankih kmetije Davovec (Foto: Ivan Krivec)

Osrednje mesto davovškega spominskega parka je ob spomeniku 25 padlim partizanom 2. grupe odredov (na spomeniku je zastrel podatek, da je bilo padlih 31), ki so umrli med pohodom enote iz Dolenjske proti Štajerski med 12. in 24. avgustom 1942. Spomenik stoji tik pod linijo stare žičnice na Krvavcu, postavil pa ga je ZB Cerklje 2. oktobra 1960. Leta 2011 ga je temeljito obnovila neformalna skupina prijateljev SPT Davovec.

Dobrih 150 višinskih metrov nad Davovcem je grobišče Brezovica z marmornatim blokom v obliki zvezde. Na njem so imena sedmih borcev te enote in Krvavške čete ter troje neznanih borcev, padlih 13. avgusta 1942 v zasedo okupatorja in domačih izdajalcev. Trupla so domačini s Štefanje Gore pokopali v skupno grobišče, od koder so po vojni vsaj troje trupel prekopali v družinske grobove v dolini.

Možjanco v zgodnjem jutru prišla Druga grupa odredov, dotlej največja partizanska enota, imenovana tudi Prva slovenska brigada. Po nekajurnem počitku so v nevihtnem dopoldnevu nadaljevali pot proti Brezovici nad Davovcem in padli v zasedo okupatorjev, ki so jih privedli domači izdajalci. Padlo je 16 borcev,

Od junija 1941 je deloval v ilegali, saj sta bili za njim razpisani tiralica in nagrada. Ponoči 28. aprila 1942 je bil izdan in italijanski vojaki so ga na silo privedli iz bunkerja v kleti hiše, kjer je deloval in na kateri danes stoji spominska plošča njemu v spomin. Po zverinskem mučenju so ga 11. maja 1942 usmrtili v Ljubljani. Tudi tokrat je predsednik KO ZB Stara Cerkev **Peter Ješelnik**, kot slavnostni govornik, povedal celotno zgodbo Šeškovega življenja, saj le tako ohranjamo verodostojno resnico o našem izjemnem rojaku, organizatorju oborožene vstaje na Koče-

vskem in borcu za pravice delavcev ter jo predajamo mlajšim rodovom. Ob častni straži praporščakov ZB Kočevje so sveči in cvetje k spominski plošči položili predstavniki KO ZB in KS Stara Cerkev, v kulturnem programu, ki je sledil, pa so sodelovale pevke zbora Koncavaški spev z mezzosopranistko Nataša Loborec Perovšek iz Ljubljane, učenki Osnovne šole Stara Cerkev Laura Palushaj in Patricija Jokić Čampelj ter pesnica Živka Komac. Program je povezovala Zlata Arko.

Dušan Zamida

Markacija v Spominskem parku tovarštva Davovec (Foto M. Hladnik)

Na Krvavcu, do koder je bilo po planinski poti iz doline kaki dve uri hoje, stojijo še tri obeležja: spomenik na planini Jezerca (1430 m), relief na Kriški planini (1500 m) in spominska plošča 2. grupi odredov na planinskem domu (1680 m), odkrita leta 1952.

Na bronastem reliefu kiparja Borisa Kalina, pričvrščenem na skalo na Kriški planini, partizan rešu-

Relief na Kriški planini (Foto: M. Hladnik)

je ranjenega tovariša, pri tem mu pomagata kmet in kmetica. Relief je leta 1951 postavilo Planinsko društvo Kranj. Na Jezercih je cerkljansko združenje borcev leta 1980 postavilo še en spomenik 16 padlim na Brezovici, najbrž zato, ker je bil spomenik na Brezovici preveč stran od oči. Posvetili so ga še osmim borcem, ki so v okoli-

SPT Davovec (Foto: M. Hladnik)

ci padli en teden po zasedi 13. avgusta. Spomenik je oblikoval arhitekt Vlasto Kopač. To so bila leta, ko so partizanska obeležja še vpisovali v nacionalni register nepremične dediščine, danes bi zastoj trkali na njegova vrata. Prebrati je celo mogoče domobranske pozive, naj RKD prečeše svojo bazo in iz nje partizanske spomenike pobriše, češ da niso nacionalno pomembni niti nimajo umetniške vrednosti. Njihov naslednji predlog bo najbrž, da se v šolske učbe-

Spomenik na planini Jezerca (Foto: M. Hladnik)

nike napiše, da je bila partizanska vojska zločinska in da so se pravi domoljubi borili na Hitlerjevi strani. Tako dojemanje partizanstva ne vodi Slovencev nikamor drugam kot na vzhodna bojišča, v umiranje za interese vstajajočega četrtega rajha.

Miran Hladnik

V KONCA VASI NA KOČEVSKEM

Spomin na Jožeta Šeška

Že vrsto let v začetku junija pripravimo slovesnost v spomin na narodnega heroja Jožeta Šeška. Tokrat je bil spominska slovesnost 7. junija. Njegova kratka, toda plodna življenjska pot nam je dobro poznana, saj slavnostni govorniki ob tej priložnosti med drugim vedno znova pripovedujejo, kako je Jože Šeško po končani kočevski gimnaziji na Filozofski fakulteti v Ljubljani uspešno diplomiral iz slavistike in je bil izjemno dejaven na kulturnem področju. Ker pa je bil že kot študent preveč napredno usmerjen, kar je takratna oblast zatirala, ni mogel dobiti redne zaposlitve. Prestal je nemalo težav, zaporov, zasledovanj in zaslisevanj, a se je kljub temu boril za delavske pravice. Bil je med prvimi organizatorji narodnoosvobodilnega boja v Kočevju in med prvimi ustanovitelji odbora Osvobodilne fronte. Organiziral je prve partizanske čete in skrbel za ilegalni tisk. Zaradi svoje poštenosti in skromnosti je bil zelo priljubljen in kot aktivist je bil zato zelo uspešen.

Od junija 1941 je deloval v ilegali, saj sta bili za njim razpisani tiralica in nagrada. Ponoči 28. aprila 1942 je bil izdan in italijanski vojaki so ga na silo privedli iz bunkerja v kleti hiše, kjer je deloval in na kateri danes stoji spominska plošča njemu v spomin. Po zverinskem mučenju so ga 11. maja 1942 usmrtili v Ljubljani. Tudi tokrat je predsednik KO ZB Stara Cerkev **Peter Ješelnik**, kot slavnostni govornik, povedal celotno zgodbo Šeškovega življenja, saj le tako ohranjamo verodostojno resnico o našem izjemnem rojaku, organizatorju oborožene vstaje na Koče-

vskem in borcu za pravice delavcev ter jo predajamo mlajšim rodovom. Ob častni straži praporščakov ZB Kočevje so sveči in cvetje k spominski plošči položili predstavniki KO ZB in KS Stara Cerkev, v kulturnem programu, ki je sledil, pa so sodelovale pevke zbora Koncavaški spev z mezzosopranistko Nataša Loborec Perovšek iz Ljubljane, učenki Osnovne šole Stara Cerkev Laura Palushaj in Patricija Jokić Čampelj ter pesnica Živka Komac. Program je povezovala Zlata Arko.

Dušan Zamida

VABILA

Pohod humanosti

Krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Loška dolina vabi na spominski pohod do obeležij partizanskih bolnic pod Snežnikom (SVPB-S), ki smo ga poimenovali **Poklon humanosti**. S pohodom se bomo poklonili osebu bolnic pod Snežnikom in vaščanom najbližjih vasi, tudi iz sosednje Hrvaške, za izkazano človekoljubje do ranjencev.

Pohod bo **v soboto, 5. julija, z zbirnim mestom ob 9.30 pri baru Toni v Babnem Polju**, od koder se bomo z avtomobili odpeljali proti Županovemu lazcu. Pohod bo trajal okoli tri ure, vključno z vožnjo z avtomobili med posameznimi izhodiščnimi točkami do posameznih obeležij. Potrebna je pohodniška obutev, tudi pohodniške palice bodo v pomoč.

Spominski pohod na Triglav

Združenje borcev za vrednote NOB Radojlica in odbor veteranskih organizacij – Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Zveze policijskih veteranskih društev SEVER in

Zveze slovenskih častnikov – organizirata **11. in 12. julija 39. jubilejni spominski pohod na Triglav**. Pohod je posvečen Triglavu – simbolu slovenstva in patroljam, ki so se v boju za svobodo in neodvisnost v letu 1944 in letu 1991 povzpelle na vrh. Pohod in sklepna prireditev sta ena od osrednjih vsakoletnih domovinskih prireditev v Sloveniji.

Na pot se bo krenilo v petek, 11. julija, ob 6. uri z Rudnega polja. Sklepna prireditev s kulturnim programom bo v soboto, 12. julija, ob 13. uri na Rudnem polju na Pokljuki. Slavnostni govornik bo Borut Sajovic, minister za obrambo.

Rab

ZZB NOB Slovenije in mesto Rab organizirata **v soboto, 6. septembra** tradicionalno spominsko srečanje v nekdanjem koncentracijskem taborišču Kampor na otoku Rabu. Prireditev, ki bo posvečena 82. obletnici osvoboditve taborišča, se bo začela ob 16. uri. Slavnostni govornik bo minister za kohezijo in regionalni razvoj **dr. Aleksander Jevšek**.

80 LET OSVOBODITVE SEŽANE

Svoboda za vse

Kraševci so s spominsko slovesnostjo v Kosovelovem domu v Sežani dostojno proslavili 80. obletnico konca druge svetovne vojne in osvoboditve Sežane ter 84. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Številne zbrane so ob prisotnosti praporščakov pod vodstvom veterana vojne za Slovenijo Bruna Kocjana nagovorila sežanski župan **Andrej Sila** in minister za obrambo **mag. Borut Sajovic**.

Župan Sila je v imenu organizatorjev (občine Sežana, Združenja borcev za vrednote NOB Sežana, Društva TIGR, Območnega združenja slovenskih častnikov Sežana, Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Krasa in Brkinov Sežana ter Združenja policijskih veteranskih društev Sever) opomnil, da svoboda ni samoumevna, ampak je nekaj, za kar se je treba boriti z zavestjo in odločnostjo. Svoboda je danes naša odgovornost. Zato so letošnji proslavi dali geslo Svoboda za vse. Da je kultura eno izmed orožij, je poudaril tudi obrambni minister Sajovic, ki je opozoril še na enotnost naroda, evropsko prestolnico kulture, zavezništvo, demokracijo in svobodo.

Naša dolžnost je, da okrepimo svojo slovensko samozavest, ki jo gradijo svoboda, jezik in kultura. Da kultura ni le odmev preteklosti, temveč živi glas sedanjosti in zametek prihodnosti, je potrdil slavnostni govornik, zgodovinar **dr. Milan Mrdenović**, zaposlen na Fakulteti za humanistiko na novogoriški univerzi, ki se je pred kratkim preselil na Kras. Kulturo doživlja kot temeljno silo upora. »Ob obletnicah se vedno znova odpira isto vprašanje: kako danes, v času vse večje negotovosti, ko se Evropa ponovno oborožuje in govori o pripravih na nove vojne in spopade, negovati spomin na upornišvo naših prednikov, ne da bi pri tem opravičevali nasilje, ki se lahko tudi pri nas ponovi že jutri! Odgovor je kultura, ki gradi, povezuje in znova opominja, da je mir tista

vrednota, ki je nikoli ne smemo jemati za samoumevno in je neločljivo povezana z bistvom naše zmage. Kultura je srce vsake lokalne skupnosti. Brez nje ni korenin, iz katerih bi lahko pognalo novo življenje. Kultura na Krasu je prežeta s trmasto vztrajnostjo, neuklonljivo voljo do svobode in globoko

Slavnostni govornik je bil zgodovinar dr. Milan Mrdenović.

povezanostjo z zemljo,« je dejal dr. Mrdenović in nadaljeval, da se lahko prav na Primorskem naučimo, da se je mogoče za drugačen in boljši svet boriti s peresom, pesmijo in trdim delom, ne le z orožjem. Poudaril je tudi pomen primorskih partizanov, ki so v svojih vrstah nosili idejo večjezičnosti in večkulturnosti kot vrednoto, ne kot oviro. Glavna ilegalna dejavnost organizacije TIGR med obema vojnama ni bilo orožje, ampak založništvo. Vlagali so v knjige, znanje in zavest. Zato si moramo tudi danes prizadevati za vlaganje v znanje, izobrazbo in opogumljanje ljudi.

Ob jubileju so predstavili kratak videofilm Spominjanja, v katerem sta častna sežanska občana dr. Stanislav Renčelj in Pavel Skrinjar obujala spomine na osvoboditev Sežane. »V noči z 29. na 30. april 1945 so Sežano dosegli partizani in prodirali naprej proti Trstu. Opolnoči, ko je zazvonilo v turnu, je bilo vojne konec. Osvoboditev mesta so Sežanci pozdravljali s prepevanjem in mahanjem. Aprila 1945 so na ulicah prič-

kali tanke osvoboditeljev, zvrstili so se tudi sprevali,« sta povedala glavna akterja filma. Video je posnel Matej Čebulec, krasijo pa ga fotografije Marije Mici Trebec iz časa osvoboditve.

Sežanski častni občan Srečko Rože pa je na ogled postavil prapor 19. slovensko narodnoosvobo-

dilne udarne brigade Srečko Kosovel, ki je bila v sestavi 30. divizije 9. korpusa. Prapor, ki je vojno vihro preživel z brigado, ki je častno in s ponosom nosila ime pesnika in rodoljuba Krasa, je ročno delo žena iz Pliskovice ob koncu druge svetovne vojne. Prapor je bil tudi po vojni razobešen na različnih spominskih proslavah. Zanj sta skrbela Rudi Kodrič - Branko, pomočnik političnega komisarja Kosovelove brigade in poveljnik 30. divizije 9. korpusa, ter praporščak Aleksander Jelen, ki je bil v času vojne kurir brigade. Od leta 1993 pa domuje v Vojaškem muzeju Tabor Lokev.

Kulturni program so oblikovali: Kraška pihalna godba s solistko Andrejo Tomačič Hrvatin, Mešani pevski zbor Sežana, Moški pevski zbor Tabor Lokev, Vokalna skupina Kresnik in interpret Rafael Vončina z glasbo, pesmijo in Kosovelovo poezijo ter mladi člani gledališke skupine Kons.

Olga Knez

Dr. France Križanič

Nihaj navzdol

V prvem letošnjem četrtletju je slovenski bruto domači produkt (BDP – vrednost novoustvarjenih dobrin) znašal 16 milijard evrov. Glede na enako lansko obdobje se je povečal za 352 milijonov evrov ali za dobra dva odstotka. Potem ko je Statistični urad Republike Slovenije odvzel vpliv inflacije, se je izkazalo, da je naš BDP med prvim lanskim in letošnjim četrtletjem realno upadel za slab odstotek.

Spreminjanje BDP lahko opazujemo glede na rast ali zmanjševanje različnih oblik končne porabe (osebna poraba, državna poraba, naložbe, izvoz minus uvoz) ali pa glede na spreminjanje dodane vrednosti po posameznih sektorjih (kmetijstvo ...). Pri končni porabi so se med prvimi tremi meseci lani in letos najbolj znižale naložbe v osnovna sredstva (za 5 odstotkov), osebna poraba in izvoz sta stagnirala, državna poraba pa se je povečala za 3 odstotke. Na znižanje ravni realnega BDP je vplivalo tudi precejšnje povečanje uvoza.

Če zmanjšanje BDP opazujemo po realni spremembi dodane vrednosti v različnih sektorjih, vidimo globok upad v gradbeništvu (6 odstotkov) ter v kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu (4 odstotke), pa tudi znižanje dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih, torej v večjem delu industrije (za dva odstotka in pol), finančnem sektorju (za 2 odstotka) ter v trgovini, prometu in gostinstvu (za en odstotek). Drugod, v javnem sektorju (uprava z obrambo, izobraževanjem, zdravstvom in socialnim varstvom), v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih, v strokovnih, znanstvenih, tehničnih in drugih poslovnih dejavnostih ter pri poslovanju z nepremičninami, se je dodana vrednost v enakem obdobju realno povečala le za kakšen odstotek.

Slovenski BDP se znižuje v razmerah svetovne konjunktуре, se pravi rasti povpraševanja na svetovnem trgu. Svetovna trgovinska menjava in uvoz sta bila marca letos za 7 odstotkov nad primerljivo lansko ravno in največja do zdaj (CPB World Trade Monitor). Drugače je v evrski skupini (države članice Evropske unije, ki imajo kot skupno plačilno sredstvo evro in morajo voditi enotno monetarno politiko). V njej je bil uvoz marca 2025 za pol odstotka manjši kakor pred letom in za 8 odstotkov nižji od najvišje primerljive ravni leta 2022. Marca letos je bil uvoz evrske skupine na enaki ravni kot v marcu 2014. Slovenska težava je torej šibko povpraševanje na našem glavnem izvoznem trgu, olajševalna okoliščina pa je možnost preusmerjanja ponudbe na druge trge. Ob tem je

očitno, da evrska skupina potrebuje usklajeno politiko spodbude gospodarske rasti in razvoja, po možnosti brez nenavadnih pogojev za vodenje takšne politike, kot je na primer: »Če ne boste uvedli pokojninske reforme, te politike ne boste smeli voditi.«

Upad slovenskega BDP v prvem letošnjem četrtletju imamo lahko za zdaj za nihaj navzdol. Rezultat se bo v naslednjih mesecih verjetno izboljšal do ravni, da bo naš BDP letos večji kakor lani. Skrb vzbujajoča sta stagnacija izvoza in zmanjšanje naložb. Slovenska gospodarska politika ima možnost vplivati na eno in drugo. Izvoz je mogoče spodbuditi s subvencijami in davčnimi olajšavami podjetjem pri naložbah v raziskave in razvoj pa tudi z ugodnimi posojili Slovenske izvozne in razvojne banke. Vpliv fiskalne politike na naložbe je še bolj neposreden. Tu imamo celo precej »prostora«. Ob upoštevanju maastrichtskega merila (zgornje omejitve tri odstotnega deleža javnofinančnega primanjkljaja v BDP, kar je pogoj za naše članstvo v Evropski uniji in evrski skupini) ter dejstva, da smo imeli

lani javnofinančni primanjkljaj v višini zgolj slabega odstotka BDP ali 591 milijonov evrov, imamo še 1,4 milijarde evrov sredstev za financiranje investicij na različnih področjih. Lahko gre za državne naložbe ali za skupno investiranje z zasebnim sektorjem.

Upočasnitev in morda celo prekinitev gospodarske rasti v Sloveniji je tudi posledica nadpovprečnega povečanja stroškov električne energije za naše gospodarstvo (javni in zasebni sektor). V prvi polovici leta 2017 (začetek rasti cen emisijskih kuponov, ki jih podjetja v Evropski uniji plačujejo zaradi izpustov ogljikovega dioksida) so bile cene električne energije v Sloveniji za gospodarstvo 21 odstotkov nižje, v prvi polovici leta 2024 pa na enaki ravni kakor v povprečju Evropske unije. Če pogledamo samo Slovenijo in letne podatke, vidimo, da se je od leta 2017 do leta 2024 električne energija za naše gospodarstvo podražila za 133 odstotkov ali za 85 odstotkov več od splošnega dviga cen.

Pri električni energiji smo izgubili pomembno konkurenčno prednost, premik pomeni spodbudo energetskega intenzivnemu sektorju našega gospodarstva, da preseli proizvodnjo v države z nižjo ceno električne energije. Slovenija ima na voljo ukrepe omejitve cen, podobno kot jih je uporabila pri cenah električne energije za gospodinjstva. Upoštevat je treba da se po letu 2017 pri nas stroški proizvodnje električne energije, z izjemo podražitve emisijskih kuponov, niso dosti spremenili.

VANETINA PRI CERKVENJAKU

Strmoglavljenje zavezniških letalcev

Nad slovenskim ozemljem je bilo med drugo svetovno vojno, kot govorijo viri, sestreljenih 244 zavezniških in okoli 120 nemških vojaških letal. Najbolj črna dneva za vojno letalstvo sta bila 18. in 19. marec 1944. 19. marec 1944, na jožefovo, je bil nekaj minut pred 16. uro usoden tudi za ameriški zavezniški štirimotorni bombnik Liberator B-24 z desetčlansko posadko, ki je strmoglavil na Vanetini pri Cerkvenjaku.

19. marca je od nesrečnega dogodka minilo že 81 let. Šest članov posadke bombnika je v razbitinah umrlo, štirje so se s padali rešili. Umrli so pilot James R. Peters, kopilot Donald S. Morrison, stolpčni strelec Melbourne M. Spencer, mehanik in zgornji strelec Luther F. Shipley, bočni strelec Guss Bryan in navigator George A. Wade.

Preživele letalce radiooperaterja in strelca v nosu bombnika Thomasa A. Inmana, bombaderja Ho-

merja F. Rolanda, strelca v repu bombnika Harryja G. Squiresa in bočnega strelca Lynna M. Ripleya so Nemci ujeli in odpeljali v ptujske zapore ter pozneje v nemško ujetništvo. Po končani vojni so se vsi štirje vrnili domov v ZDA.

Leta 2006 je na Vanetini pri domačiji Alojzije Kurnik, na zemljišče katere je strmoglavilo letalo, združenje Slovenskogoriški forum Cerkvenjak pod tedanjim vodstvom Marjana Žmavca, današnjega župana občine Cerkvenjak, postavilo spominsko obeležje. Vanetino, kraj žalostnega dogodka, so tako obiskali že tudi predstavniki ameriške ambasade v Sloveniji in pripadniki ameriške vojske, leta 2006 pa hči Donalda S. Morrisona, podporočnika in kopilota sestreljenega letala, čigar življenje se je tukaj končalo. Morrisova hčerka Donita, ki je bila takrat stara osem mesecev, je resnico o usodi svojega očeta zve-

dela stara že 52 let. Tako je začela raziskovati zadnji očetov bojni polet. Z Morrisonovo hčerjo, zdaj je že pokojna tudi ona, je Vanetino in Cerkvenjak takrat obiskal tudi nečak preživelega bojnega letalca Homerja F. Rolanda, Roland Dobbins iz Kalifornije.

Ta nesrečni dogodek zavezniškega vojnega letalstva nad ozemljem Slovenije je tudi eden najbolj raziskanih. Ni pa nad cerkvenjaškim nebom med vojno bil to edini tak dogodek, nesrečni ameriški letalci pa tudi danes še niso ostali pozabljeni. Tudi na 81. obletnico strmoglavljenja so se jih med drugimi spomnili člani Združenja borcev za vrednote NOB Cerkvenjak in Društva general Maister Cerkvenjak, ki v njihov spomin izvedejo pohod iz Cerkvenjaka na Vanetino in se poklonijo njihovega spomenu.

Franč Bratkovič

SPOMINSKE SLOVESNOSTI OB 80. OBLETNICI OSVOBODITVE KONCENTRACIJSKIH TABORIŠČ

Ravensbrück

Med 1. in 4. majem je Spominski muzej Ravensbrück skupaj z Mednarodnim komitejem Ravensbrück (International Committee Ravensbrück IRK - CIR), katerega članica in podpredsednica je tudi **Vanda Straka Vrhovnik**, pripravil vrsto prireditev in srečanj v okviru počastitve 80. obletnice osvoboditve koncentracijskega taborišča Ravensbrück.

V okviru Foruma druge in tretje generacije so se 2. maja srečali svojci internirank in internancev v Ravensbrücku. Srečanja se je udeležilo več kot 160 ljudi, ki so pripotovali z vseh koncev sveta, da bi delili svoje izkušnje in poskušali najti informacije o svojih materah, tetah, starih materah in drugih sorodnicah in sorodnikih, ki so del življenja preživel v koncentracijskem taborišču Ravensbrück.

Vsakoletno srečanje svojcev ponuja varen prostor za obravnavo žgočih vprašanj, prizadeva si vključiti glasove družinskih članov in spodbujati dialog o zgodovinskih in trenutnih izzivih, kot so antisemitizem, anticiganizem, rasizem. Ključni cilj foruma, ki simultano poteka v angleščini, poljščini, francoščini in nemščini, je spodbujanje medgeneracijskega in medkulturnega razumevanja. Po uvodnih nagovorih direktorice Spominskega muzeja Ravensbrück dr. Andree Genest, njenega sodelavca dr. Matthiasa Heyla in preživelega poljskega taboriščnika Stefanowicza, ki je bil v taborišču kot otrok, je potekalo plenarno zasedanje, na katerem smo se svojci osredotočili na temeljna vprašanja o svoji vlo-

Spominsko obeležje Majdi Mačkovšek

gi potomcev nekdanjih zapornikov v sodobni družbi in o ohranjanju spomina na svoje prednike.

V popoldanskem delu srečanja smo se udeleženci razdelili v različne delovne skupine in v njih skupaj poskušali odgovoriti na vprašanja, kakšna sta danes naša vloga in namen, kako so izkušnje preživelih vplivale na njihove otroke in vnuke, kako lahko prispevamo k ozaveščanju, kakšne so naše skupne izkušnje in vrednote. 3. maja so potekale različne prireditve, med njimi tudi odprtje stalne razstave Ženski odpor v Ravensbrücku, kjer je kot ena izmed upornih žensk predstavljena tudi slovenska zdravnica Majda Mačkovšek. Prav tako so odkrili spomenik političnim zapornicam. Slovenke, ki so bile zaprte v koncentracijskem

Spomenik političnim zapornicam

taborišču v Ravensbrücku, so bile vse politične zapornice, zato je odkritje tega obeležja za nas posebej pomembno.

4. maja je bila osrednja slovesnost ob počastitvi 80. obletnice osvoboditve taborišča, ki smo se je udeležili člani in članice Mednarodnega komiteja za Ravensbrück, med govorniki pa je bila tudi predsednica komiteja Ambra Lorenzi, ki je v svojem govoru poudarila predvsem pomen miru. Prireditve je neposredno prenašala televizija dežele Brandenburg. Po glavni slovesnosti so sledila še polaganja vencev pred obeležja posameznih držav in osrednje spominsko obeležje ob jezeru. Številna slovenska delegacija je pripravila tudi kulturni program.

Vanda Straka Vrhovnik

Dachau

Koncentracijsko taborišče Dachau na Bavarskem je bilo osvobojeno 29. aprila 1945. V njem in v podružnicah je umrlo 41.500 ljudi. Številni so končali v plinskih celicah, drugi so umrli zaradi nečloveških razmer, mučenja, medicinskih poskusov, težaškega dela. Domisljiva krvnikov ni poznala meja. Koncentracijsko taborišče Dachau so odprli 22. marca 1933, le dobra dva meseca po tistem, ko so se nacisti polastili oblasti. Tistega dne so ustanovili tudi koncentracijsko taborišče Oranienburg, ki pa so ga že naslednje leto ukinili. V Dachauu in podružnicah je bilo zaprtih skoraj 4000 Slovencev, od teh jih je umrlo več kot 1600.

Anže Šinkovec, član Skupnosti internirancev Dachau in naš predstavnik v mednarodnem komiteju CID, se je prireditve udeležil že 2. maja, te pa so potekale vse do 4. maja. Osemnajstčlanska ekipa članov Skupnosti internirancev Dachaua in članov ZZB, vodila jih je predsednica SID in članica Koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja pri ZZB NOB Slovenije **Vesna Dobre**, se je odpravila na pot spomina v Dachau z namenom, da se poklonimo spominu na žrtve tamkajšnjega taborišča in se udeležimo komemoracij in spominskih slovesnosti.

Še isti dan po prihodu v Dachau smo se najprej odpravili na Leitenberg (7400 pokopanih žrtev), kjer smo položili cvetje in prižgali svečke. Pripravili smo krajši kul-

turni program in prebrali pesmi Mirke Sedmak, potomke nekdanjega taboriščnika taborišča Dachau Mirka Sedmaka. Pesmi s pomenljivima naslovoma, *Le oni vedo in Prava resnica*, sta segli v srce prisotnih. Takoj zatem smo se odpravili na spominsko slovesnost, ki je potekala pri spomeniku žrtvam Marša smrti.

Prisotne je najprej nagovoril župan mesta Dachau, Florian Hartmann, poseben pozdrav je namenil le še redkim preživelim nekdanjim taboriščnikom, ki so bili sposobni udeležbe. Poudaril je, kako pomembno je ohranjati spomin in opomin na žrtve druge svetovne vojne predvsem v današnjem turbulentnem času. Andrzej Kocorzyk, direktor muzeja Auschwitz-Birkenau, je prav tako opozoril na pasti današnjega časa. Izjemna govornica pa je bila komaj devetnajstletna Francozinja, prostovoljka protestantske cerkve, Noemie Hernandez Bernard. Poudarila je, da se nenehno sprašuje, kako je bilo to sploh mogoče – koliko moš-

kih, žensk, mater je ob tem dogajanju pogledalo stran? Poudarila je, da je ta **kraj priča zločina**, ki se je zgodil zaradi **napačne oz. sprevržene ideologije**. Svoj govor pa je sklenila, da moramo **ohraniti živ** spomin in da se je treba iz zgodovinskih napak kaj naučiti za prihodnje rodove. Za to je požela gromek aplavz.

Komemoracija, ki je 4. maja potekala pred krematorijem, je bila samo za manjši krog povabljenecv, drugi obiskovalci pa smo jo lahko spremljali na velikih zaslonih, ki so bili postavljeni na appellplatzu. Osrednja komemoracija se je začela, takoj ko so na appellplatz prinesli zastave, ki so označevale države, iz katerih so bili taboriščniki, in pa zastavo mednarodnega komiteja (CID).

Pozdravni nagovor sta imela dr. Gabriele Hamrmann, direktor spominskega parka Dachau, in Karl Freller, direktor Spominske fundacije. Kot govornika sta nastopila še Julia Klockner, predsednica nemškega parlamenta, in

Rabštejn na Češkem

Delegacija ZZB NOB Slovenije je konec maja položila venec tudi k spomeniku v nekdanjem koncentracijskem taborišču Rabštejn Janska v dolini reke Kamenice na Češkem, nedaleč od nemške meje. V Rabštejn so prve internirance pripeljali avgusta 1944 iz Flossenburga za gradnjo podzemnih tovarn v novoustanovljenem koncentracijskem taborišču. V njem je bilo prostora za 700 taboriščnikov. V taborišču je bilo tudi 100 Slovencev, ki so kopali hale v kamnitem gorovju. V osmih mesecih so izkopali okoli pet kilometrov predorov. Zaradi težkih razmer je umrlo okoli 80 taboriščnikov. Danes je v dvorinah pod kamnitim gorovjem urejen muzej, kjer je zbranih na tisoče predmetov. Posebno mesto s

sliko ima Slovenec, nekdanji glavni in odgovorni urednik Primorskega dnevnika **Gorazd Vesel**. Delal je na enem izmed strojev, ki so kopali velike dvorane, v katere je bilo mogoče zapeljati s tovornjaki. Muzej je obiskal leta 2004.

Rove so taboriščniki kopali vse do 4. maja 1945, 8. maja pa so bili osvobojeni. Poleg taboriščnikov iz 18 držav je v nekdanjih tekstilnih tovarnah in drugih objektih v 34 delovnih taboriščih na tem območju od leta 1943 delalo okoli 5000 prisilnih delavcev ter ruskih in angleških ujetnikov. Izdelovali so dele za bombnike Junkers in lovce Messerschmidt ter za helikopterje.

J. A.

Spomenik v dolini reke Kamenice je posvečen umrlim taboriščnikom iz 18 držav.

Moringen

predsednik CID Dominique Boueilh. Svoje izpovedi so nam zaupali redki preživelci, ki so zmogli ponovno pot v Dachau. Jean Lafaurie in Aba Naor sta jo zmogla. Morda je bilo nekoliko moteče, da so si Judje podredili skoraj celotno spominsko dogajanje. Spoštovani Aba Naor si je vzel skoraj dobro uro (čeprav so ga poskušali prekiniti), da nam je predstavil judovsko trpljenje, niti z besedico pa ni omenil trpljenja, ki so ga deležni otroci, starostniki, obnemogli prebivalci v Palestini. Na splošno si nihče od govornikov ni drznil omeniti nečloveškega ravnanja s civilisti v Gazi.

Leslie Rosenthal, eden od sedmih preživelih otrok, ki so se rodili v taborišču, nas je prav tako nagovoril in nas opozoril, kako pomembno je, da se **NIKOLI VEČ** ne ponovi tako dogajanje.

Bučen aplavz pa smo prisotni namenili edinemu še živečemu osvoboditelju, veteranu ameriške armade, stoletnemu Budu Gashu. Sklepno besedo sta imeli še Ulrike Scharf, bavarska ministrica za socialo in družino, ter Ilse Aigner, predsednica bavarskega parlamenta.

Polaganja vencev se je udeležil tudi slovenski konzul v Münchnu Gregor Jovan. Skupaj z Anžetom Šinkovcem in Vesno Dobro je položil venec pred veličasten spomenik, ki je delo jugoslovanskega kiparja Glida Nandorja.

Vesna Dobre, foto: Mitja Dobre

V Moringenu je na kraju nekdanjega koncentracijskega taborišča veleposlanica Slovenije v Berlinu **dr. Ana Polak Petrič** (na sliki levo) v imenu Slovenije skupaj s članom predsedstva ZZB NOB Slovenije **Janezom Aličem** in vojaškim atašejem polkovnikom **Valterjem Vrečarjem** ter člani delegacije ZB NOB Slovenije položila venec ob 80. obletnici osvoboditve taborišča.

V njem so bili na tako imenovani »prevzgoji« zaprti mladinci, med njimi tudi več kot sto Slovencev in koroških Slovencev. Na pročelju stavbe nekdanjega taborišča opominja zapis interniranja Ernsta Blajsa: »Bili smo mladi, želeli smo živeti.«

Predstavnike Slovenije so v Moringenu sprejeli županja mesta in direktor spominskega kompleksa Stefan Wilbricht s sodelavci.

S. B.

JESENICE, 6. MAJA

Spoštljiv spomin na revolucionarno preteklost

S slovesnostjo 6. maja sta se občina Jesenice in Združenje borcev za vrednote NOB Jesenice ob 80. obletnici zmage nad nacizmom in fašizmom z globokim spoštovanjem poklonila vsem, ki so doživljali grozote druge svetovne vojne, poniževanja in izgnanstva, ter spominu na vse žrtve.

Uvodni del slovesnosti je potekal na Trgu Toneta Čufarja s položitvijo vencev k doprsnima kipoma pesnikov in pisateljev Toneta Čufarja in Mihe Klinarja ob navzočnosti častne straže Slovenske vojske, praporščakov in Pihalnega orkestra Jesenice - Kranjska Gora. Vence so položili minister za obrambo Republike Slovenije **Borut Sajovic**, župan občine Jesenice **Peter Bohinec** in predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Jesenice **Izidor Podgornik**.

Slovesnost se je nadaljevala v dvorani Gledališča Toneta Čufarja. Udeležili so se je tudi poslanka v državnem zboru **Katarina Štravs**, podpredsednik Zveze združenj za vrednote NOB Slovenije **Ivan**

Polaganje venca k doprsnima kipoma

Svetlik, predstavniki borčevskih organizacij ter številni občani in občanke. V pozdravnem govoru je župan mag. Peter Bohinec poudaril: »Danes se poklanjamo pogumu, žrtvam in neizmerni volji vseh tistih, ki so se pred osmimi desetletji uprli nasilju, zatiranju in ideologiji sovraštva. Zmaga nad

fašizmom ni bila le vojaška zmaga — bila je zmaga vrednot: svobode, enakosti, človečnosti. Naša dolžnost je, da ohranimo spomin na preteklost, saj brez nje ni prihodnosti. Mlajšim generacijam moramo prenesti resnico o tem, zakaj so bile žrtve potrebne in zakaj mir in svoboda nikoli ne smeta

biti samoumevna.« Slavnostni govornik, minister za obrambo, je z izbranimi besedami izrazil poklon revolucionarni zgodovini Jesenic in tragičnim zgodbam, ki jih je prinesla vojna: »Kot gorenjski rojak in vnet navijač hokejistov že vrsto let spoznavam imenitno zgodovino, ponos in jekleno voljo tega železarskega mesta, ki se drži, upira in je tudi danes na pravi strani zgodovine. Veliko občin in mest teh dogodkov ne praznuje več — nekaterim iz drugih političnih usmeritev se to ne zdi pomembno. Jaz pa menim: če kdaj, je zdaj to pomembno.« Minister je v govoru poudaril tudi pomembne dosežke Slovenije v sedanosti, predvsem dobre gospodarske rezultate in visoko zaposlenost.

Kulturni program na slovesnosti je izzvenel kot velika zgodovinska učna ura. Člani gledališke šole Gledališča Toneta Čufarja Jesenice — Jernej Valant, Lili Lazarevič, Ema Kepic, Meda Polančec in Andi Tarevič — so se pod režijskim vodstvom Gašperja Stojca ozrli na

mračne čase okupacije med drugo svetovno vojno in izbojevano svobodo. Med drugim so interpretirali tudi literarna dela učencev jeseniških osnovnih šol Koroška Bela, Toneta Čufarja, Prežihovega Vrance in Poldeta Stražišarja, v katerih so mladi izrazili svoje misli o drugi svetovni vojni, osvobajanju in miru. Igralce je med uprizoritvijo vojnih stisk s harmoniko spremljal Jernej Valant. V programu so sodelovali tudi člani kvarteta trobil Glasbene šole Jesenice pod vodstvom Gašperja Breznika.

Učenci vseh jeseniških osnovnih šol in Gimnazije Jesenice so za to priložnost narisali tudi risbe, v katerih so upodobili vojno preteklost ali pomen miru. Njihova dela so bila prikazana na projekciji med proslavo. Po prireditvi so minister in nekateri gostje prejeli izvirne risbe otrok kot darilo, kopije na panojih pa so bile do konca maja razstavljene v avli Gledališča Toneta Čufarja.

Janko Rabič

NEMŠKO BOMBARDIRANJE NOVEGA MESTA

Dan zmage in odprtje razstave

Deveti maj je dan zmage v Evropi in je dan, ki ga praznujemo v spomin, ko so zavezniki med drugo svetovno vojno 8. maja 1945 uradno sprejeli brezpogojno predajo nacistične Nemčije. Konec vseh bojnih akcij je uradno nastopil ob 23.01 po srednjeevropskem času 8. maja 1945, ko je bil v vzhodni Evropi že 9. maj, ter tako določil dan praznovanja. In to se je zgodilo pred natanko 80 leti. Na ukaz vrhovnega poveljnika oboroženih sil in ministra narodne obrambe Josipa Broza - Tita pa je bil leta

razstave je prisotne opozorila tudi na številne neeksplodirane bombe, skrite v zemlji našega okolja. Pohvalila je občino Dolenjske Toplice kot zgleden primer, ki skrbi za dediščino. Ob nastajanju razstave je nastal tudi katalog.

Ob gostovanju v Dolenjskih Toplicah razstavo dopolnjuje pano z vsebino na temo Toplice med drugo svetovno vojno s poudarkom na bombardiranju, ruševinah in obnovi. Zgodovinarica Marjeta Bregar je izpostavila tudi Slavko Kersnik (1894–1977) in njen To-

Avtorica razstave Marjeta Bregar predstavlja razstavo.

1967 uveden dan zmage kot državni praznik.

V spomin na ta dogodek smo borci za vrednote NOB s pomočjo občine odprli zgodovinsko razstavo Dolenjskega muzeja Novo mesto — avtorice razstave kustosinje zgodovinarke **Marjete Bregar** z naslovom **In (Novo) mesto? — Nemško bombardiranje, ruševine, obnova**.

V uvodu kataloga avtorica citira arhitekta in urbanista Franca Tomažiča iz Kronike slovenskih mest leta 1938: »Kakor pošast zavihra vojna nad deželami, da v divjem plesu pohabi in uniči vse, kar pride z njo v dotiko. Prej cvetoče dežele in mesta z razigranimi prebivalci postanejo v kratkem času opustošena pogorišča in razvaline. Leta in desetletja traja obnova, preden se zabišejo vidne sledi.«

Avtorica s pomočjo slik in pomembnih misli pripoveduje o ruševinah po nemškem bombardiranju in o obnovi mesta. Ob odprtju

pliški dnevnik z zapisi dogajanja v Dolenjskih Toplicah med majem 1942 in majem 1945. Nemška letala so kraj bombardirala 22. in 24. oktobra 1943. Zračna napada sta za seboj pustila žrtve med domačini in porušene hiše. Obnova Toplice je, da bi zabrisala vidne sledi vojne, trajala kar nekaj let, bolečina in tragika dogodkov v ljudeh pa sta bili prisotni mnogo dlje.

Program odprtja razstave je v sodelovanju z avtorico pripravil in vodil Primož Primec, odprl pa jo je župan Franci Vovk. Nekaj besed je povedala tudi direktorica muzeja Jasna Dokl Osolnik, ki je med drugim omenila, da je razstavo oblikovala Maja Rudolf Markovič, v kulturnem programu je zapela Ilona Čih Zupančič, Nuša Derganc pa je prebrala dele iz Topliškega dnevnika. Po odprtju je sledilo druženje ob kozarčku, rogljičkih in pogačah Društva podeželskih žena.

Helena Miša Kulovec

JAVORNIŠKI ROVT 7. JUNIJA

Pohod na kurirsko postajo G-22

Letos je 80. obletnica konca druge svetovne vojne — zmage nad nacizmom in fašizmom, to je čas, ko praznujemo težko priborjeni mir, počastimo spomin na vse tiste, ki so izgubili življenje, in se spomnimo mnogih, ki so svoje življenje žrtvovali za našo svobodo. V ta namen je naša Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Slovenski Javornik - Koroška Bela pripravila 7. junija pohod do kurirske postaje G-22 v Javornškem rovtu in s tem počastila spomin na padle kurirje na tem kraju.

Raztrganci so s patroljami nenehno nadzorovali celotno območje. To so bili pretežno domačini, dobri poznavalci terena in ljudi, ki so se prodali okupatorju. Pod vodstvom izdajalca, domačina Glažarja, so v skupinah od 30 do 50 mož nenehoma stikali po pobočjih Karavank. Vodja »raztrgancev« je bil dober poznavalec planin, prodal pa se je okupatorju za nekaj puhih obljub, ki naj bi se uresničile po vojni. Kurirska postaja G-22 je bila vmesni člen v kurirski liniji, ki je tekla pod Karavankami od Golice do Stola in naprej proti Begunjam.

Za kurirji na njihovih pohodih niso ostajale uhojene steze. Za njimi so ostajale le sledi in še te so bile za sovražnika nevidne. Iz dneva v dan so se vijugale po drugih pobočjih, skozi druge kraje in naselja, čez druge brvi in mostove, skozi številne sovražnikove zanke, vedno pa je sled pripeljala na določen kraje, razen ko je postala rdeče obarvana s krvjo kurirja. Takih primerov pa ni bilo malo, saj je samo na območju Gorenjske med narodnoosvobodilnim bojem padlo več kot sto relesnih kurirjev.

Naša pot po sledih partizanskih kurirjev se močno razlikuje od klasičnih planinskih transverzal. Tu ne gre za osvajanje vrhov in nabiranje žigov — naša pot je pot svetlih tradicij narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Naša pot je pot spominov. Po vsem Gorenjskem je

bilo v letih 1980–1982 postavljenih 40 spominskih obeležij na krajih, kjer je med vojno delovalo prav toliko relesnih kurirskih postaj, kar je zelo natančno napisano v knjigi avtorja Francija Fojkarja (Janko Jelovski) z naslovom »Po sledih partizanskih relesnih kurirjev NOV Gorenjske«. Osnovni dejavnik v tej celotni organizaciji kot tudi v narodnoosvobodilnem boju nasploh je bil človek. To je bil borec, partizan, kurir. Naloge kurirjev so bile izjemno zahtevne, zato so bili to izbrani borci, ki so jih krasile vrline, kot so pogum, iznajdljivost, preudarnost, požrtvovalnost, drznost, pa tudi izredna telesna kondicija. Po dežju, mrazu, snegu je moral kurir na pot, ki je bila včasih dolga tudi deset ur in več. Čeprav je bil oborožen, je bilo njegovo najmočnejše orožje največkrat le presenečenje in zvijača.

Partizanski pesnik Matej Bor je zapisal: »Kadar čez gozdove rjovejo viharji, drevesa se svojih korenin zavedo.« Ljudstvo Gorenjske

se je v najtežjih časih zavedalo svojih korenin in te korenine so ne le zdržale, temveč so po vseh viharjih postale še močnejše, še globlje zasajene v prelepo, ne preveč radodarno gorenjsko grudo. Med te »najmočnejše korenine« spadajo tudi gorenjski relesni kurirji.

Objekt kurirske postaje G-22 je obnoven in vzdrževan, za kar gre zahvala našemu članu Janezu Vilmanu, čigar oče Janko Vilman - Cvetko je bil komandir prav te kurirske postaje. Podrobno nam je predstavil vso zgodovino kurirske postaje G-22, ki jo je povzel po besedah svojega očeta. Pohod na postajo G-22 je bil organiziran že četrtrič zapored in ga bomo ohranjali še naprej, da prelita kri borcev za svobodo, pretežno domačinov, ne bo utonila v pozabo. Letos se je pohoda udeležilo 22 pohodnikov in z veseljem ugotavljam, da je med njimi že nekaj mladih udeležencev.

Jana Erzar Medić

Kurirska postaja G-22 je bila urejena marca 1944 v Jezernici. Komandir postaje je bil Janko Vilman - Cvetko, v zadnjih mesecih vojne pa Konrad Urbas - Muri. Iz Maver so kurirji 22. januarja 1945 odšli v Medji dol. V zasedi so padli: komandant III. relesne linije Štefan Demšar, rojen leta 1914, po poklicu kovač; kurir Jože Žvab, rojen leta 1927, po poklicu kmet; kurir Valentin Klinar, rojen 1907, po poklicu livar; kurir Franc Mežek, rojen leta 1914, po poklicu kolar in obveščevalec Kokrškega odreda; Ivan Sršen, rojen leta 1913, po poklicu zidar.

V ORGANIZACIJI ZB ZA VREDNOTE NOB ŠENTJUR

Poklon padlim na Resevni

Tradicionalno spominsko slovesnost padlim na Resevni je 22. marca pripravila Zveza borcev za vrednote NOB Šentjur. Tudi tokrat so se odzvali številni občani, ki so se zbrali pred spomenikom padlim borcem. Med padlimi sta najbolj znana Cvetka Jerin in Dušan Lah. Številni Šentjurčani in drugi rodoljubi so se pridružili partizanom, a številni med njimi se nikdar niso vrnili, je v uvodnem govoru povedal **Ivan Dvoršek**, predsednik ZB za vrednote NOB Šentjur.

Slavnostni govornik je bil dr. Martin Premk, poslanec državnega zbora.

»Tako kot je sosednji Rifnik pomnik sledov nekdanje kulture, je Resevna pomnik dogodkov iz obdobja narodnoosvobodilnega boja,« je dodal. Pod vrhom Resevne je, tik preden se je končala vojna in je zavel veter svobode, 18. marca 1945 v obsežni hajki nemške vojske in njihovih pomagačev padlo več kot 40 borcev II. bataljona Kozjanskega odreda. Tukaj je padel tudi njihov komandant, sovražnik pa je zajel še več kot štirideset borcev. Te so kmalu zatem usmrtili v Starem piskru in mariborskih zaporih. »Zato ne smemo dovoliti, da tudi vidni politični in državni veljaki skušajo razvrednotiti upor partizanov in njihov prispevek k zmagi nad fašizmom,« je dodal Dvoršek in poudaril, da je svet priznal narodnoosvobodilni boj kot vrednoto naroda, partizani pa so bili priznani kot zavezniška vojska.

Pri spomeniku padlih so se postrojili častna straža Slovenske

vojske, Revirska spominska četa in praporščaki. Letošnji osrednji govornik je bil poslanec državnega zbora **dr. Martin Premk**. Poudaril je, da je treba zgodovino spoštovati in da je ta tudi učiteljica življenja. »Zgodovina je učiteljica življenja in se od nje lahko marsikaj naučimo. Še huje je to, da hočejo nekateri zgodovino namenoma spremeniti in potvoriti. Okupatorska vojska je takrat dala jasno vedeti, da Slovenije in Slovencev ne bo več. Začeli so izganjati ljudi, si prisvajati pre-

moženje, ubijati, mučiti zavedne ljudi, zato je bil odgovor slovenskega naroda upor. Domoljubi so se uprli z vsemi močmi – tako s puško kakor s knjigo. Uprli so se s kulturo, slovensko besedo, pesmijo in seveda s puško,« je med drugim povedal slavnostni govornik.

Za kulturni program so poskrbeli četrtišolci in petošolci Osnovne šole Franja Malgaja Šentjur. Ti so pod vodstvom mentorice Edith Costo in Polone Pišek pripravili recital in glasbeni del, kjer so se predstavili mladi instrumentalisti. Nekaj partizanskih pesmi pa so zapeli tudi pevci Moškega pevskega zbora skladatelj Ipvavcev Šentjur pod vodstvom Valentine Černe. Na harmoniki je zbor spremljal Andraž Frece. Po končani spominski slovesnosti so se zbrani podali proti vrhu Resevne, kjer jih je čakal okusen partizanski golaž.

Jure Godler

LJUBLJANSKI VRH

Kurirska postaja TV-17

Člani ZB NOB Vrhnika smo 12. aprila pri kurirski postaji TV-17 za Ljubljanskim vrhom sprejeli pohodnike Planinskega društva Železnica iz Ljubljane, ki so že tradicionalno v prvih aprilskih dneh naši gosti.

Po okrepčilu, hrani in pijači, so pohodniki nadaljevali pot po gozdnih stezicah vse do Pokojišča, kjer jih je pričakal avtobus.

Miran Štupica

SPOPAD PRED 82 LETI

Krvavi dogodek na Golobarju

Aprila se spominjamo največje bitke na Bovškem v drugi svetovni vojni, v kateri se je še neustanovljena Gradnikova brigada spopadla s sovražnikom. 26. aprila je minilo 82 let od tega krvavega dogodka na Golobarju. Pri spomeniku padlim borcem v vasi Kal - Koritnica je potekala proslava v njihov spomin, zbralo se je okrog sto vaščanov in privržencev ter članov združenja borcev za ohranitev vrednot narodnoosvobodilnega boja. Program je v celoti izpeljalo Kulturno dru-

der in ga sklenil s častnim poklonom in položitvijo venca, položili so ga člani Krajevne skupnosti Kal - Koritnica, ki tudi skrbijo za ohranitev tega spomenika in urejeno okolico.

Mitja Cuder, ki je predsednik KD Golobar in hkrati koordinator in v. d. predsednika Združenja za ohranitev vrednot NOB občine Bovec, je prisotne povabil še na spominski pohod na planino Golobar, ki je potekal naslednji dan. Udeležilo se ga je okoli 70 pohodnikov. Spet so

Spomenik na planini Golobar

štvo Golobar z moškim pevskim zborom in harmonikarji, z govorom pa ga je obogatil predsednik tega kulturnega društva Mitja Cu-

der in ga sklenil s častnim poklonom in položitvijo venca, položili so ga člani Krajevne skupnosti Kal - Koritnica, ki tudi skrbijo za ohranitev tega spomenika in urejeno okolico.

JURIŠNI BATALJON 30. DIVIZIJE IX. KORPUSA

»Lepo je biti končno v Trstu«

Tridnevno praznovanje ob 80. obletnici jurišnega bataljona 30. divizije IX. korpusa, ki je 28. aprila 1945 iz Volčjega Grada odšel v boje za osvoboditev Trsta, so pripravili v kraški vasi Volčji Grad, ki šteje 80 prebivalcev. Svoj vrhunec

srečanja udarnega bataljona, ki je bilo 1980. leta prav v Volčjem Gradu, od koder je jurišni bataljon pod vodstvom Lada Ferluge - Cveka 28. aprila 1945 odkorakal v boj za osvoboditev Trsta. O takratnih dogodkih in spominih nekaterih

V Volčjem Gradu so pripravili tridnevno praznovanje.

je doseglo prav na 84. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ko so priredili veliko zborovanje z bogatim kulturnim programom.

Prvi dogodek je bilo odprtje razstave pod naslovom *Lepo je biti končno v Trstu*, ki v sliki in besedi pripoveduje zgodbo jurišnega bataljona v bojih za to mesto. Na odprtju razstave so poleg originalne zastave jurišnega ali udarnega bataljona na panojih predstavljena pričevanja nekaterih borcev, štiri fotografije o osvoboditvi Trsta 1. maja 1945 in fotografije s prvega

borcev, kot so Danilo Volčič, Venceslav Legiša in drugi, sta govorila člana domačega društva **Stojan Kosmina** in **David Stepančič**. Po raziskavah Danijela Božiča in Dušana Luina je žal v arhivih dobili le malo podatkov o sestavi in nalogah jurišnega bataljona, ki je bil 9. decembra 1944 ustanovljen kot specialna enota in je deloval predvsem na Krasu in v Vipavski dolini ter je bil sestavljen iz mladih fantov. Največ žrtev je utrpel februarja 1945 pri Stjeki nad Črničami, ko je padlo 19 borcev 3. čete.

Prapor tega udarnega bataljona

Goran Šuler in z globokim spoštovanjem je obnovil spomin na golobarsko bitko. Njegov govor je temeljil na opozarjanju na nesmiselnost vojne in podobnih grozot, ki so še vedno prisotne po svetu. Ob koncu prireditve v osrčju planine med bovškimi vršaci so člani Lovske družine Čezsoča položili venec k obeležju in se poklonili spominu na 42 partizanov, ki so padli v bitki proti fašistom.

Med prvomajskimi prazniki pa je bila spominska proslava pri obeležju na Jami, kjer sta tik pred osvoboditvijo padla dva partizana. To sta bila 20-letni Emil Cuder iz Soče in 45-letni Franc Mlekuž iz Bovca. Letos mineva 80 let od tega dogodka. Ob okrogli obletnici se je zbralo lepo število ljudi, med njimi potomci padlih junakov in člani ZB krajevne organizacije Bovec, ki so prisostvovali proslavi, organizirala sta jo krajevna organizacija ZB in KD Golobar. V pesmi, besedi in recitalih so bili predstavljeni spomini na ta dogodek, ko sta v sovražnikovem ognju tik pred osvoboditvijo padla partizana. Spominski venec sta položila sorodnika padlih partizanov, nečak Peter in vnukinja Sandra. Po končani spominski prireditvi so mladi fantje na harmoniko zaigrali nekaj lepih partizanskih pesmi v čast prazničnemu dnevu in hkrati v čast spominu na padla junaka.

Mitja Cuder

se je iz razstavnih prostorov vaškega doma oz. iz Mrškove domačije preselil na borjač, kjer je na dan upora proti okupatorju (27. aprila) potekalo zborovanje, na katerem so se spomnili tudi 80. obletnice konca druge svetovne vojne. V imenu organizatorjev, domačega Društva Debela griza, ZB za vrednote NOB in občine Komen, je številne zbrane pozdravil komenski župan **Erik Modic**. Slavnostni govornik je bil domačin **Tilen Božič**, čigar ded Leopold Božič iz Gorjanskega je bil tudi med partizani tega elitnega jurišnega bataljona. Poudaril je, da »Trst ni le naš. Delimo si ga z vsemi, ki so odprtega duha in src, ki vedo, da je besedo človek v odločilnih časih mogoče pisati le z veliko začetnico – ali pa ga ni. In dokler je Trst tudi naš, se nam za prihodnost ni bati!«

Kulturni program so oblikovali Mešani pevski zbor Cominum in Pihalni orkester Komen pod vodstvom dirigenta Matije Tavčarja, gledališka igralca in režiserja Gojmir Lešnjak - Gojc in Andrej Zalesjak ter člani Kulturno-zgodovinskega društva Triglav z domačim harmonikarjem Davidom Stepančičem, ki so nežnemu spolu podarili rdeče nageljne. Že tradicionalno so tudi tokrat prireditev sklenili s primorsko himno Vstajenje Primorske. Nastopajočim se je zahvalil Stojan Kosmina in dejal, da o jurišnem bataljonu nameravajo izdati knjigo. Naslednji dan je sledil koncert partizanskih in domoljubnih pesmi.

Olga Knez

KUMROVEC 24. MAJA

Dan mladosti in veselja

Zveza društev Josip Broz - Tito in SABA Hrvaške je 24. maja ob podpori in sodelovanju z občino Kumrovec in Krapinsko-zagorsko županijo pripravila že tradicionalno prireditev Dan mladosti in veselja v Kumrovcu. Tudi letošnja prireditev je bila množično druženje mladih in starejših iz številnih krajev nekdanje skupne jugoslovanske države. Med udeleženci je bilo tako kot v minulih letih tudi precej obiskovalcev iz Slovenije.

Osrednjega dogodka na prireditvenem prostoru pred rojstno hišo Josipa Broza - Tita so se poleg predstavnikov občine Kumrovec, Krapinsko-zagorsko županije udeležile delegacije borčevskih in protifašističnih organizacij iz Bosne in Hercegovine, Črne gore in ZZB Slovenije. Delegacijo SABNOR BIH je vodil predsednik Sead ulič, delegacijo SUBNOR Črne gore podpredsednik Stefan Radulović, v delegaciji ZZB Slovenije pa sva bila člana predsedstva Marjan Šiftar in Katja Vuga. Posebej velja omeniti prisotnost V. Hantija, predsednika FIR in predsednika Antifašistične organizacije iz Madžarske (MEASZ). Častni gost in eden izmed govornikov je bil dvakratni predsednik RH Stipe Mesič, ki se sicer redno udeležuje počastitev dneva mladosti v Kumrovcu. Ob tem velja dodati, da letos kot tudi ne v minulih letih ni bilo nobenih uradnih predstavnikov državnih organov Republike Hrvaške.

V skoraj dvournem programu se je zvrstilo sedem govornikov. V imenu vseh borčevskih organizacij iz držav na območju nekdanje skupne države je zbrane nagovoril podpredsednik SUBNOR Črne gore Stefan Radulović. Ob poudarjanju dejstva, da je Kumrovec najbolj znana vas na svetu, izjemnega obiska Kumrovca, zgodovinske vloge in pomena Josipa Broza - Tita za narode Jugoslavije v skupnem narodnoosvobodilnem boju in za osvoboditev in v povojnem mednarodnem okolju ter pomena ohranjanja spomina nanj in njegovih zaslug so govorniki posebno pozornost namenili kritiki potvarjanja medvojne in povojne zgodovine, obujanju neofašizma na Hrvaškem in v širših mednarodnih

okvirih (»premagali smo fašizem, ne pa fašistične ideologije«), nujnosti upiranja vsakršnim njegovim pojavom ter zgodovinskega revizionizma ter potrebi po popularizaciji dneva mladosti in dejavnem uresničevanju vrednot narodnoosvobodilnega boja predvsem med mladimi – mladi so bili nekoč nosilci narodnoosvobodilnega boja in so to nosilci razvoja danes.

V kulturnem programu so nastopili lokalna folklorno-glasbena skupina, pevski zbor srbskega KUD Prosvjeta, sopranistka Barbara Ohman in glasbeni virtuoz na harmoniki Marjan Krajna, ki sta prisotne še posebej navdušila s svojim izbranim programom.

Marjan Šiftar

SREČANJE V ORMOŽU

80 let od zmage nad fašizmom in nacizmom

Združenje borcev za vrednote NOB Ormož je 24. maja pripravilo srečanje svojih članov, posvečeno 80. obletnici zmage nad fašizmom in nacizmom. Na prireditveni smo povabili tudi veterane vojne za Slovenijo, PVD SEVER Ormož in delegacijo ZB Gorišnica, s katerimi tudi sodelujemo.

Srečanja sta se udeležila tudi podžupan občine Ormož in župan občine Središče ob Dravi. Prisotni so bili praporščaki vseh treh veteranskih organizacij. Lepa sončna sobota je pozdravila številne naše člane, ki so se pripeljali na Kog, kjer deluje največ članov našega združenja. Na Kogu so tudi najbolj pomembni pomniki vseh vojn, ki so bile na tem območju. Delegacija je položila venčke k spomeniku kurirjem, ki je v parku pred krajevno skupnostjo Kog eden najlepših spomenikov NOB. Čez Kog je potekala kurirska pot, ki je povezovala Prekmurje z Medžimurjem, ustanovil pa jo je Kogovčan Boris Ivanjšič. Venček smo položili tudi Maistrovim borcem. Več kot 30 Kogovčanov je bilo pri Maistrovih borcih. V šolski avli sta doprsni kip narodnega heroja Jožeta Kerenčiča in spominska plošča padlim Kogovčanom. Poklonili smo se njihovemu spominu. Nato smo si ogledali Košarkino hišo, lepo obnovljeno vinogradniško hišo, kjer je danes spominska soba znanim Kogovčanom, muzej naših prednikov in njihovega živ-

ljenja, ter pred kletjo nazdravili s šiponom. Ogled hiše je pripravil predsednik krajevnne skupnosti Kog **Slavko Bedekovič**.

Nato smo se preselili v dvorano kulturnega doma. V kulturnem programu nas je najprej pozdravila predsednica združenja **Anica Pevec**, ki je bila tudi scenaristka programa, v katerem so sodelovali trobilni kvintet Omož, recitatorji Kulturno-turističnega društva Kog s posebej izbranimi recitacijami, folklorna skupina Kog, ki jo vodi Anica Pevec, in Podružnična osnovna šola Kog, ki je pripravila pristrčen program, tako da je udeležencem orosil oko in povedal, da tukaj živijo srečni otroci.

Nato je sledila pogostitev, kislja juha z domačim kruhom, odlične pogače, kogovska vinska kapljica. Vse to so pripravile kmečke gospodinje s Koga in vinogra-

dniki, mnogi med njimi tudi naši člani združenja. Vse so prijazno postregli folkloristi, ki so nato tudi vse pospravili. Hvala gospodinjam in vinogradnikom za domače razpoloženje. Ob prijaznem druženju smo razdelili nageljne prisotnim članom, ki so dopolnili 80 let.

Posebno pristrčno je bilo srečanje z našo članico **Ivico Štampar - Lah**, ki ima več kot 90 let. S svojima sestrama je bila ukradeni otrok, mama pa je bila v taborišču. Očeta so že leta 1942 ustrelili v mariborskih zaporih.

Na srečo so se vse tri sestre po končani vojni vrnile na domačijo. S to prireditvijo smo sklenili pomembna praznovanja, saj smo bili na državni proslavi v Ljubljani, na slovesnosti na gradu Borl in na proslavi na Poljani na Koroškem.

Anica Pevec

ČRNUČE 23. APRILA

Dan upora in praznik dela

Združenje borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Črnuče in četrtna skupnost Črnuče mestne občine Ljubljana sta v Parku narodnih herojev Črnuče 23. aprila pripravila slovesnost ob državnem prazniku, dnevu upora proti okupatorju in prazniku dela 1. maja. Slavnostna govornica je bila ministrica za pravosodje Andreja Katič. Upor proti okupatorju je bil po njenih besedah prelomna točka slovenskega upora proti tistim, ki so želeli našo domovino razkosati, naš narod in jezik pa potisniti v pozabo kot napako zgodovine. »Le-

na naša država, predvsem pa Evropa na pogorišču druge svetovne vojne. Solidarnost, pravičnost, spoštovanje pravne države – vseh omenjenih vrednot ne smemo pozabiti, ko praznujemo 27. april in prvi maj, saj takrat ni bil zgolj boj za obstanek nekega ljudstva, ampak tudi boj za pravičnejšo družbo. Morda mladih ne smemo obremenjevati z grozotami vojn, vendar je prav, da jim na primeren način obrazložimo, kaj se je dogajalo in da mir ni samoumeven, ampak se je zanj treba boriti. Prireditev v Parku herojev v Črnučah so s kultur-

Spominska slovesnost v Parku narodnih herojev

tos slavimo 80 let, odkar smo se postavili na pravo stran zgodovine, proti najhujšemu zlu, nacizmu in fašizmu, in smo zmagali. Osemdeset let je doba, ko nekateri pravijo, da naj ne govorimo več o vojnah, ne obremenjujmo naših mladih generacij, kaj je bilo pred in med drugo svetovno vojno in po njej. To ne sme biti tako. Zakaj? Zato, ker mir ni več samoumeven.«

Če se povrnemo v leto 1941, je bila Slovenija razkosana. A če ne bi bilo takrat pogumnih ljudi, danes ne bi govorili slovensko, ne bi imeli svoje države, ne bi skupaj sedeli ob obeležju spomina na tiste, ki so svoje življenje žrtvovali za svobodo, je med drugim dejala Andreja Katič. Dodala je, da so bili v Črnučah in okolici za časa nacizma in fašizma zavedni ljudje.

Mir ni samoumeven, je še poudarila Andreja Katič. Zagotovimo ga le tako, da bomo spoštovali vrednote, na katerih je bila zgraje-

nim programom popestrili učenci in učenke Osnovne šole Narodnega heroja Maksa Pečarja, mešani pevski zbor KUD Svoboda Črnuče, pevska skupina Oktetek in Pihalni orkester Ljubljana.

Na prireditvi je bilo podeljeno srebrno priznanje učiteljici glasbene umetnosti v Osnovni šoli Dragomelj Jasni Medved, ki več let pripravlja učence in učenke za sodelovanje na proslavah ZB NOB Črnuče.

Moderator prireditve Aleksander Kocič se je na koncu vsem sodelujočim zahvalil za vložen trud, čas, ustvarjalnost in pripravljenost za njihovo sodelovanje. Zahvalil se je Jožetu Plazarju, članu ZB NOB Črnuče, Alenki Velkavrh, pomočnici ravnateljice Osnovne šole Narodnega heroja Maksa Pečarja, praporščakom in vsem, ki so kakor koli sodelovali in omogočili izvedbo proslave.

Dragica Škrlep

OBLEŽIMO ZA PALESTINO

Nikoli več je ZDAJ!

Združenje pobud za solidarnost s Palestino, ki povezuje mirovne civilne iniciative v Sloveniji, je 5. junija pripravilo protestni shod Obležimo za Palestino. S simboličnim polurnim dejanjem, ko so udeleženci polegali na Prešernovem trgu v Ljubljani, so opozorili, da je »nikoli več« zdaj in da ob nepredstavljivih grozotah, ki smo jim priča, besede niso dovolj.

Proti Izraelu zahtevajo konkretne ukrepe – in to zdaj! Genocidne grozote, ki jih v Gazi izvaja Izrael, so dosegle točko preloma. Izrael poleg nenehnega bombardiranja, pobijanja in uničevanja preprečuje dostop do humanitarne pomoči in načrtno strada civilno prebivalstvo v Gazi. Po podatkih Organizacije združenih narodov že od sredine maja kar 14.000 dojenčkom grozi smrt zaradi lakote. A ne glede na grozote, ki smo jim priča že 20 me-

secev, in jasne izjave izraelskih politikov, da so v Gazi in na Zahodnem bregu pripravljeni na popolno uničenje palestinskega prebivalstva, proti Izraelu države – tudi Slovenija – niso sprejele nobenega konkretnega ukrepa. Tako omogočajo pred našimi očmi nekaznovan zločin nad delom človeštva, menijo organizatorji shoda.

Na shodu so prebrali seznam ukrepov, ki bi jih po njihovem mnenju država Slovenija morala sprejeti proti politiki Izraela, ter jih poslali predsednici države, predsednici državnega zbora, predsedniku vlade in zunanji ministrici. Med drugim zahtevajo prekinitev diplomatskih stikov z Izraelom, uvedbo vojaškega embarga na uvoz, izvoz in tranzit orožja ter pridružitve tožbi Južne Afrike proti Izraelu.

S. B.

JUBILEJI

105 let

Ivana Bevka

Člani ZB Idrija - Cerklje in Društva upokojencev Idrija smo pripravili srečanje ob 105. obletnici rojstva tovariša Ivana Bevka. Ivanovo življenje so zaznamovali številni dogodki. Rodil se je 23. maja 1920 kot najmlajši izmed šestih otrok in zrasel je v pokončnega, klenegega moža. Ko je bil Ivan star komaj šest let, je umrl oče, steber in opora družini.

Prihajali so temni časi. Fašistična roka je segla globoko v slovensko zemljo, zatirala je jezik, vero in kulturo. Ivan je odraščal s tem občutkom krivice, a tudi s trmo, da tega ne bo sprejel. Vedel je, kaj po-

meni domovina. To niso bile samo besede, to so bili ljudje, obrazi, gozdovi, polja, materina dlan.

Aprila 1941 so Nemci bombardirali Beograd. Vojna ni bila več oddaljena novica, postala je kruta vsakdanjost. Domovina je krva-

vela in klicala, Ivan jo je slišal. Leta 1942 je postal član mladinske trojke Osvobodilne fronte v Čeplezu. Deloval je za partizane. Ujeli so ga okupatorji, sledilo je pet dni mučenja, nikogar ni izdal, niso ga zlomili. Zaradi pomanjka-

nja dokazov so ga izpustili. Februarja 1943 je šel v partizane. Postal je borec Južnoprimorskega oddelka, sodeloval v številnih bitkah in bil ranjen. Poleti 1944 je sodeloval pri prenosu ranjenecov iz bolnišnic Franja in Pavla do letališča Nadlesk v Loški dolini – življenjsko pomembna naloga, tiha zmaga človečnosti. Danes pravi: »Takrat je bilo najtežje!«

In potem maj 1945. Svoboda, dihanje, luč. Vendarle svoboda. Začela se je nova pot, pot graditve. Tudi pri tem je Ivan pomagal. Postal je dejaven član nove družbe. A nikoli ni iskal pozornosti, delal je z zavedanjem, da je prav, da gradiš, če si nekoč rušil ograde.

Ivan si je našel je srčno sopotnico in skupaj sta zgradila nov dom, ustvarila sta si družino. Danes živi mirno življenje. Na posestvu Pr' Polancu z ljubeznijo obdeluje svojo zemljo in peče nebeško dober kruh. V njem je še vedno tista tiha

moč, tista, ki je rasla iz ljubezni in dela za domovino. Zaradi njega in vseh tistih, ki so nosili puško na rami in domovino v srcu, že 80 let živimo v miru in na svoji zemlji. Govorimo in pišemo v svojem prelepem slovenskem jeziku.

Tovarišu Ivanu so ob visokem jubileju izrekli čestitke številni prijatelji in znanci. Med prvimi mu je ob dnevu zmage čestitala predsednica republike Nataša Pirc Musar in mu je ob tej priložnosti podarila spominski kovanec. Ivan Bevk (na sliki z Jožetom Jeramom) je bil najstarejši udeleženec prireditve.

Čestitke sta mu izrekla tudi župan občine Idrija Tomaž Vencelj in predsednik ZZB NOB Slovenije Marijan Križman. Čestitkam se pridružujemo člani Združenja borcev za vrednote NOB Idrija - Cerklje.

Dragi Ivan, naj vam zdravje služi še mnogo let.

Jože Jeram

100 let

Angelce Vidic - Vlaste

Angelca Vidic - Vlasta je najstarejša članica in častna predsednica ZB za vrednote NOB občine Žirovnica ter edina še živa udeleženka izobešanja slovenske zastave ob osvoboditvi Beograda 20. oktobra 1944 na vrhu Triglava.

Angelca Vidic - Vlasta se je pred stotimi leti rodila v kmečki družini Rožič na Kamnjah v Bohinju. Družina je od leta 1941 sodelovala v uporu proti okupatorju. Zaradi

tega je bila (razen brata Matevža, ki je bil partizan) v letu 1944 izgnana v Nemčijo na prisilno delo.

Angelca je po mesecu dni pobegnila nazaj v Slovenijo in se marca 1944 pridružila partizanom v okolici Bohinja. Kot ilegalka je delala v okrajnem odboru Osvobodilne fronte in v komiteju KPS in SKOJ Bohinj. Komaj mesec dni po vrnitvi je izvedela, da je bil brat Matevž Rožič - Dobravski (komandir kurirske postaje na Ventijah) ranjen in je kljub ilegalni pomoči zdravnikov iz Bohinjske Bistrice umrl.

Januarja 1945 je bila poslana v okrožni odbor Ljudske mladine Slovenije Jesenice. Na poti iz Bohinja so ju s prijateljico iz Koprivnika zaustavili na nemški kontrolni točki na Pristavi (Bled). Ker je bila prijateljica videti zelo prestrašena,

je bila bolj sumljiva kakor ona (bila je v ilegali), a so ju po opravljeni kontroli vseeno pustili naprej. Do konca vojne je Angelca delovala na območju vasi pod Stolom (zdaj občina Žirovnica) in širše okolice. Iz tega časa se zelo rada spominja domačinov, pri katerih se je počutila kot doma. Osvoboditev je dočkala v dolini Drage. Za sodelovanje v narodnoosvobodilnem boju je prejela red zaslug za narod 3 in 2 ter medaljo za hrabrost.

Med vojno je spoznala bodočega moža, Ivana Vidica iz Sela pri Žirovnici. V zakonu sta se jima rodila otroka Miran in Vlasta. Zaradi bolezni je Angelca kmalu izgubila moža. Poleg štirih vnukov jo danes razveseljuje že osem pravnukov.

Po vojni je delala v Elektrarni Moste, Kmetijski zadrugi Žirov-

nica, Elanu in političnem vodstvu občine Radovljica, kjer je tudi dočkala upokojitev. Bila je pobudnica za zgraditev Kulturnega doma Jože Ažmana in ureditev Muzeja Tomaža Godca v Bohinju. Na odprtje Kulturnega doma Jože Ažmana je prišel tudi takratni predsednik SFRJ Josip Broz - Tito.

Vseskozi je delovala tudi v krajevni skupnosti Žirovnica, kjer je bila aktivna v Rdečem križu, kul-

turnem društvu DPD Svoboda dr. France Prešeren Žirovnica - Breznica, v Združenju borcev za vrednote NOB občine Žirovnica in po upokojitvi v Društvu upokojencev Žirovnica in SD Žirovnica.

Angelca je članica Zveze borcev NOB od nastanka organizacije. Dolga leta je bila tudi predsednica Združenja borcev za vrednote NOB občine Žirovnica in je za delovanje prejela zlato priznanje Zveze združenj borcev za vrednote NOB.

Angelca Vidic - Vlasta je v začetku aprila v krogu domačih, sosedov in prijateljev praznovala stoti rojstni dan. Ob tej priliki smo ji člani ZB za vrednote NOB občine Žirovnica tudi želeli trdnega zdravja in da se čim večkrat srečamo.

Branko Sitar

80. OBLETNICA KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Odziv ZZB NOB Slovenije na javno kritiko proslave

Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije (ZZB NOB) se z veliko zaskrbljenostjo in ogorčenjem odziva na javno izjavo dr. Monike Kirbiš Rojs, ki osrednjo državno proslavo ob 80. obletnici konca druge svetovne vojne označuje kot enostranski politični dogodek brez državotvornega značaja. Takšna ocena ni le napačna, temveč tudi globoko žaljiva za vse, ki so se v času najtemnejših dni evropske zgodovine borili za svobodo, človečnost in prihodnost naše domovine. Z njo se ne le zmanjšuje pomen osrednjega državnega zaznamovanja, temveč se tudi relativizira pomen boja proti nacizmu in fašizmu ter podcenjuje žrtve in napore generacije, ki je tlakovala pot naši suverenosti.

V vodstvu ZZB NOB menimo, da je bila proslava, pri pripravi katere smo sodelovali tudi sami, dostojna in kulturna počastitev 80. obletnice konca druge svetovne vojne na uradni državni ravni ter hkrati uradni poklon slovenske države slovenskemu partizanskemu gibanju in aktivistom Osvobodilne fronte. Prireditve je pomenila priznanje ZZB in vsem, ki si v njenem

okviru prizadevamo za ohranjanje in spoštovanje zgodovinskega spomina na vrednote narodnoosvobodilnega boja. Še posebej pa smo bili počaščeni in ponosni, da je bil na tej državni proslavi govornik tudi predsednik ZZB NOB, Marijan Križman, čigar nagovor je bil neposredno dostopen najširši javnosti ob prenosu na prvem programu Televizije Slovenija.

Ob zaznamovanju 80. obletnice konca najhujše vojne v zgodovini človeštva bi si morali vsi – ne glede na politično ali ideološko prepričanje – prizadevati za preseganje zgodovinskih delitev ter z dostojanstvom in spoštovanjem počastiti tiste, ki so se uprli okupaciji in z orožjem, besedo in dejanji ubranili narodovo prihodnost. Državna proslava, ki je potekala ob tej visoki obletnici, je imela ravno tak namen: poudariti pomen svobode, miru in zgodovinskega spomina. Bila je izraz državne povezanosti, spoštovanja do preteklosti in zavezanosti skupnim vrednotam. Vsak poskus javnega omalovaževanja takšnega dogodka ne deluje le razdiralno, ampak tudi spodkopava osnovne temelje sobivanja v demokratični družbi.

Zgodovina se ne sme uporabljati kot orodje trenutne politične borbe. Lahko imamo različna mnenja, toda zgodovinsko dejstvo, da je bil narodnoosvobodilni boj temelj slovenske državnosti, ni in ne more biti odvisno od posameznih političnih simpatij ali antipatij. Narodnoosvobodilni boj je bil množično gibanje, utemeljeno na uporu proti okupaciji in izbrisu slovenskega naroda. Bil je organiziran, politično zrel in vojaško učinkovit odgovor naroda, ki je bil razkosan med štiri okupatorje. Njegovi rezultati so v temelju vplivali na položaj Slovenije ob koncu vojne, pa tudi na njeno poznejšo pravico do samoodločbe in neodvisnosti.

ZZB NOB ne postavlja domačega odpora v izključno središče zgodovinskega dogajanja – nasprotno, vedno smo priznavali odločilno vlogo zavezniških sil vključno z ZDA, Združenim kraljestvom, Sovjetsko zvezo in drugimi. Njihov prispevek k porazu nacizma in fašizma dosledno poudarjamo. A priznanje vloge zaveznikov ne sme nikoli postati izgovor za zmanjševanje pomena slovenskega odpora. Brez množičnega partizanskega boja bi bila

zgodba tega območja ob koncu vojne čisto drugačna.

Uporaba izrazov »tovarišice in tovariši« na proslavi ni bila ideološka provokacija, kot jo skušajo nekateri prikazati, temveč zgodovinsko utemeljen izraz, ki se je v času narodnoosvobodilnega boja utrdil kot simbol tovarištva, solidarnosti in enakopravnosti. V tem kontekstu ima globok simbolni pomen – kot spomin na skupen boj, povezovanje in pogum v času, ko so bile osnovne človeške pravice zatrte.

Prav tako ni mogoče spregledati dejstva, da je bila proslava javna, odprta za vse državljanke in državljane, neposredno prenašana na nacionalni televiziji in izvedena v sodelovanju z državnimi in občinskimi institucijami. Njena izvedba z javnimi sredstvi ne zmanjšuje njenega pomena – nasprotno, potrjuje, da je šlo za dogodek državnega značaja, vključen v spoštljivost vseh državljanov.

Ob tem želimo poudariti še en pomemben vidik: dr. Monika Kirbiš Rojs je članica Koordinacijskega odbora za državne proslave

in prireditve kot predstavnica Državnega sveta. Od članice takšnega telesa se pričakuje, da morebitne pomisleke glede vsebine ali izvedbe proslave najprej izrazi v okviru uradnih razprav v odboru ali pa jih poda organizatorjem na institucionalni ravni. Javna kritika dogodka, ki ga je sooblikovala in pri katerem je institucionalno sodelovala, brez predhodne razprave v pristojnem organu, je neodgovorno ravnanje, ki spodkopava načela sodelovanja in profesionalne odgovornosti. Takšno ravnanje ne prispeva k spoštovanju ustavnih vrednot in skupne zgodovinske dediščine.

V ZZB NOB pozivamo k spoštovanju zgodovinske resnice in prenehanju politizacije dogodkov, ki bi morali združevati, ne deliti. Če želimo prihodnost, v kateri bodo državni prazniki praznik vseh, potem moramo najprej priznati in spoštovati skupno preteklost. Ta temelji na boju za svobodo, ne na zanikanju ali selektivni amneziji.

Marijan Križman,
predsednik ZZB NOB Slovenije

NOVA KNJIGA PRI ZALOŽBI BELETRINA

Vetru se je pridružila Balada

Pisateljeva hči Nanča Kosmač Kogej in urednik knjige Andraž Gombač – med nama pa peč, ki je pisatelja grela v njegovem portoroškem domu.

Pa se je rodila, petletnemu Vetru se je pridružila sestra Balada! Izšla je Kosmačeva *Balada o trobenti in oblaku: celovita*. Ciril Kosmač (1910–1980) se je med nas nazadnje vrnil z obsežnim izborom dotlej neznanih novel in črtic Lovim pomladni veter (Beletrina, 2020), zdaj pa se njegova hči Nanča Kosmač Kogej in jaz takole veseliva novega življenja v knjižni

družini, ki ji pripadamo in pripadate mnogi.

Že od nekdaj obožujemo *Balado*, je klasika, obenem duhovita in presunljiva – marsikoga pa preseleti podatek, da ne pozna celovite. Roman, ki ga je v letih 1956/57 objavljajal v reviji Naša sodobnost, je pisatelj za knjižni natis leta 1964 skrajšal. Izločil je več strani, na katerih njegov drugi jaz Peter Majcen niza spomine, pripoveduje o hčeri in sinu, premišljuje o pisanju in svojem junaku Temnikarju, starem tolminskem kmetu, ki prvič zbere pogum, žrtvuje življenje in tudi lastno družino, da bi ranjene partizane rešil pred belogardisti. Tako skrajšana Balada je potem izhajala tudi v ponatisih, nazadnje že kar daljnega leta 1978. Nekdaj je bila pomembnejša junajska zgodba, danes pa so privlačni in tehtni tudi izleti v avtofikcijo in

esejistiko. Ob vnovičnem sodelovanju z Nančo sem jih vrnil v Balado – več kot 7400 besed, 14 odstotkov romana!

Obenem smo ohranili pisateljveve izboljšave iz knjižnih natisov. Več boste bralke in bralci izvedeli v obsežni študiji, ki sem jo pripisal k *Baladi*. Odstiram ozadje nastanka romana, pisatelj nam kar sam pove, kako je prišel do samostana Pleterje, kjer je pisal, v pravi mednarodni akciji pa nam je uspelo razvozlati eno zanimivejših ugank: od kod je v *Balado* prišla »stara angleška popevka«, ki odmeva v pisateljevih mislih – in ki se bo tokrat v neskrajšanem izvirniku oglasila tudi z besedilom.

Več v knjigi, katere izid sta denarno podprli Slovenska akademija znanosti in umetnosti (SAZU) in občina Piran - Pirano.

Kosmačeva umetnina, s katero je slovenska književnost iz socialnega realizma zaplula v moderne tokove, je tako zdaj res celovita. Tudi na knjižnem hrbtu in kazalki sta citata, ki ju prej v knjigi niste mogli prebrati:

»O, vsi, prav vsi bi bili junaki in vsi bi junaško darovali svoje življenje, če bi potem še živeli, da bi lahko videli, kako nas slavijo! ... Eh, vsi smo nečimrnil!«

»Človek je sebi pragozd, kjer se lahko izgubi. In koliko se jih je že izgubilo!«

Z Balado smo 27. aprila najprej praznovali dan upora okupatorju, 9. maja pa še 80. obletnico zmage nad nacifašizmom in konca druge svetovne vojne.

Na dan zmage!

Andraž Gombač

NOVA KNJIGA JOŽETA PIRJEVCA

Jugoslavija 1918–1992

Znanstvena monografija Jugoslavija 1918–1992 priznanega zgodovinarja Jožeta Pirjevca je nastala in prvič izšla v času (1995), ko je skupna država že razpadla, na njenih tleh pa je prišlo do brutalnih spopadov med narodi, ki se iz grozot druge svetovne vojne in dolgega sobivanja pod Titovim režimom »bratstva in enotnosti« žal niso ničesar naučili. Razočaran ob tem spoznanju je Pirjec začel pisati pričujoče delo, ki ga je poganjala želja razložiti (si), zakaj se je SFRJ – navkljub svoji pomembni vlogi na mednarodni sceni ter zanimanju, ki ga je v levičarskih krogih vzbujala zaradi svoje samoupravne poti v socializmu – podrla kot hišica iz kart. Odgovor na to vprašanje je avtor našel tako v kraljevi kot socialistični Jugoslaviji; prva namreč ni bila zmožna spoštovati raznolikosti kultur in identitet svojih narodov, niti ustvariti pogojev za usklajeno sožitje, druga pa ni ostala zvesta idealom socialne pravičnosti in enakopravnosti, ki jih je sicer glasno razglašala. Ker je bila v primežu partijske diktature

Naslovnica knjige Jožeta Pirjevca

in njenih dogem, kljub pogostim reformam tudi ni znala uveljaviti uspešnega gospodarstva, ki bi vsaj delno nadomestilo pomanjkanje svobode in pluralizma idej, značilno za takratni čas.

Portret avtorja

Prof. dr. Jože Pirjec (1940) je po diplomli na tržaški Univerzi, podiplomskem študiju na Scuola Nor-

Jugoslavija 1918–1992

Jože Pirjec
Zbirka: Posebne izdaje;
Kategoriji: Humanistika in družboslovje; Tiskana; Leto izida 2025; Št. strani 584; Cena: 44,00 €

male Superiore di Pisa in na Diplomatski akademiji na Dunaju doktoriral še na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Zgodovino vzhodne Evrope je poučeval na Fakultetah za politične vede v Pisi in Padovi ter na tržaški Filozofski fakulteti, zgodovino sodobne Evrope pa na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem. S pomočjo prestižnih štipendij je pogosto raziskoval v evropskih in ameriških arhivih in knjižnicah. Med njegovimi monografijami so med drugim študija Jugoslovanske vojne 1991–2001, biografija Tito in tovariši, ki je izšla v 11 jezikih, in knjiga Partizani, objavljena tudi v hrvaščini in angleščini. Je redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

OB DNEVU UPORA IN ZAHTEVI PO MIRU

Petje partizanskih pesmi

Člani ZB NOB Mengeš smo aprila izpeljali prireditev za dan upora in z zahtevo po miru. V uvodu smo pojasnili, da je v Mengšu večina ljudi sodelovala v narodnoosvobodilnem boju. Poudarili smo tudi neprecenljivo vlogo Osvobodilne fronte, ki je štiri leta vodila tako vojaški kot politični boj. Osvobodilna fronta je zgradila tudi ljudsko oblast, ki je po vojni Slovenijo iz zaostale agrarne razvila v moderno industrijsko državo. Dolgo obdobje smo uživali mir, ki je danes spet ogrožen. Evropska unija brezglavo drvi v oboroževalno tekmo in vojno. Če hočemo preprečiti vojne, moramo danes zahtevati miroljubno odpravljanje nesoglasij in ohranjanje socialne države.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil skladatelj in profesor glasbe **Tomaž Habe**, ki je povedal nekaj besed o nastajanju in pomenu partizanske pesmi v času narodnoosvobodilnega boja. Petje partizanskih pesmi je bilo lani

Prireditev ob dnevu upora v Mengšu

maja vpisano v nesnovno kulturno dediščino Republike Slovenije. Danes lahko partizanska pesem sproščeno doni na prireditvah in v zasebnih družbah. Nato so nam Mešani pevski zbor Svoboda Mengeš, Kvartet Krt in Mladinski pevski zbor Osnovne šole Mengeš zapeli še 12 pesmi. Člane Mešanega pevskega zbora Svoboda

smo posebej razveselili, saj jim je Igor Kanižar v imenu Zveze združenj borcev Slovenije za dolgoletno sodelovanje na prireditvah združenj borcev in za 50-letnico delovanja podelil zlato priznanje ZZB.

Mirjan Trampuž,
foto: Nejc Trampuž

OGLED DOKUMENTARNEGA FILMA

Zadnji dnevi

Kulturno-zgodovinsko društvo Rusalka je junija v sodelovanju z Zvezo združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in Združenjem borcev za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje, KO Zadobrova - Sneberje - Novo Polje, v času tednov ljubiteljske kulture 2025 pripravilo brezplačno predvajanje dokumentarnega filma Zadnji dnevi. Predvajanje je bilo v gledališki dvorani Centra Zalog.

Po koncu filma je sledil pogovor z ustvarjalci filma: Darjo Kr-

hin, glavno igralko, Nado in Vladislavom Sluga ter Dejanom Baboskom, scenaristom in režiserjem. Gledalci v polni dvorani so bili navdušeni nad filmom kljub dejstvu, da je bila prelita marsikaterasolza, ki se je utrnila ob grozodejstvih druge svetovne vojne. V zadnjih petih letih je bil v tej dvorani predvajan že drugi film tega režiserja. V pogovoru z ustvarjalci filma smo navzoče povprašali o prihodnosti, mnogo zanimivega pa so povedali tudi o snemanju.

Dokumentarni film bo predvajan po vsej Sloveniji. Prepričani smo, da si ga boste radi ogledali,

saj je zelo zanimiv, kajti prikazuje našo zgodovino.
Vlado Sluga

Kdo

*Kdo bo zagrebel pepel,
ki razsut po taboriščih leži,
kdo bo napravil križ na krste,
ki jih sploh ni?*

*Kdo zdaj obtožuje prst,
ki je takrat kazal ljudi,
da so jih vodili v smrt
in za njimi še groba ni?*

Jože Sevljak

IMELI SMO LJUDI

Anton Kunc

Brez slutnje, da se njegovo življenje izteka, nas je nepričakovano zapustil Tone Kunc. Brez slovesa. Zato smo še bolj ganjeni v bolečini in z zavestjo, da je resnično prenehal biti.

Rodil se je v vasi Kalce, danes je to že del Logatca. Njihova kmetija je bila le dva kilometra od meje med Italijo in kraljevino Jugoslavijo. Spoznal je življenje Slovencev pod pritiski Italijanov in v njegovem spominu so bile še vedno žive slike prebežnikov Slovencev. Njihova družina je bila zavedna, oče se je vključil v partizansko gibanje in odšel v partizane. Bil je ujet in odpeljan v Mauthausen, od koder se ni več vrnil. Mati se je potem sama borila za preživetje otrok. V času nemške okupacije je pri njih živel nemški oficir. Vedel je, da je njihova družina partizanska, in v nekem pogovoru, zakaj jih ni izdal, je odgovoril, da zato, ker se je njihov oče v partizanih boril za svoj narod. Takrat je osvrknil tudi izdajalce, češ da ne vedo, kaj bodo z njimi po vojni.

Kadar smo bili pri Tonetu, je obujal tudi spomine na osnovnošolska leta in učne jezike. Prva leta je bila to slovenščina, po italijanski okupaciji italijanščina, nato nemščina in nazadnje ruščina. Po končani osnovni šoli ga je pot zanesla v Šentvid pri Ljubljani, pa v Stražo na GAP, kjer se je izučil za avtoelektrikarja. Tu je spoznal svojo Ido in si z njo ustvaril družino. Zaposlil se je na Gorjancih, preživel vojaški rok v Zemunu in nato služboval v Kočevju. Z ženo sta si zgradila hišo na

Dolenjem Polju, a po vselitvi se je zaposlil v delavnici Avtokočevja v Zagrebu. Domov se je vračal le ob koncu tedna.

Pokoj je preživel v hiši na Dolenjem Polju. Kljub visoki starosti je vozniki izpit obdržal do konca. Včasih ga je pot z avtom zanesla na pokopališče k ženi, rad je spil kavo s poslednjim prijateljem Šmajdkom in se nato vrnil na kosilo k hčeri Idi. Rad je hodil na obiske v delavnico k sinovom vnukinje Jane.

Imel je še ogromno načrtov, izumljal je orodje, s katerimi si je olajšal delo. Zadnja taka stvar je bil pripomoček za sajenje fižola.

Poleg dela doma ni pozabil dolžnosti do domovine. Bil je član Društva za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu in se redno udeleževal društvenih akcij. Bil je tudi naš član borcev za vrednote NOB Dolenjske Toplice in hvaležni smo mu za vse njegove nasvete za delo v združenju. Njegov vzor je bila vedno peterokraka zvezda, nam pa bo ostala kot simbol svobode.

Helena Miša Kulovec

Zalka Bučar

Pomlad je bila. Vse se je prebujalo, zelenelo in cvetelo, pa je zima pred tednom dni spet pokazala svoje zobe. Zbudili smo se v mrzlo, v ivje in slano odeto naravo. Verjetno je njen pogovor s Tomažem tisto ponedeljkovo popoldne, ki ga je kot po navadi preživljala pri njem, teklo o pozebi v Toplicah in Beli krajini. Posledic ni več videla, ker je kmalu po vrnitvi v Dom starejših odšla tja daleč k večnemu počitku.

Na topliškem pokopališču smo se poslovili od Zalka Bučar. Počivala bo ob svojem Jožetu v tudi njenih Toplicah, kjer je bila rada in se je med nami dobro počutila. V združenju borcev pa bo zazijala praznina.

Zalka je zelo mlada zapustila rodno Belo krajino in 13 let stara odšla k sestri v Ljubljano. Čas je tekkel, zaposlila se je in spoznala svojega Jožeta. Poročila sta se, vajena življenja na vasi sta si začela postavljati hišico v naših Toplicah, v bližini Jožetove rojstne hiše ob Sušici. V njej sta v pokoju preživela veliko lepih dni. Uživala sta ob delu v sadovnjaku, na vrtu, pa tudi s kokošmi sta imela veliko veselje. Kar nekaj let je njun petelin pel budnico krajnom z Griča. Vključila sta se tudi v društva, še posebno je bilo opazno Jožetovo delo v Društvu upokojencev. Pri tem mu je bila Zalka v veliko pomoč.

Leta so tekla in prinašala s seboj starostne tegobe. Takrat sta jima priskočila na pomoč Tomaž in Andreja. Najprej je omagal Jože, pri njej pa so se začeli zlomi. Odločila se je, da bo kljub poškodbam ostala doma. Ob toplem in sončnem vremenu je posedala na klopici ob hiši, a tudi tu njeni roki nista mirovali. Vedno je imela na mizi pred seboj kako zaposlitev. Včasih smo jo še pozno popoldne videli, kako zamišljeno strmi ali v posodo na mizi ali pa v zadnje žarke sonca, ki je zahajalo. Le kaj je v takih trenutkih razmišljala? O Jožetu, o otrocih ali o lepoti sončnega zahoda v Toplicah?

Zaradi poškodb je morala iti v Dom starejših občanov z upanjem, da se še vrne v svoj dom v Toplicah. Z močno voljo si je letos toliko opomogla, da si je zaželela spet samostojno zaživeti med nami, pa jo je smrt prehitela.

Danes se iz dimnika Zalkine hišice ne kadi, klopca ob mizi sameva, žaluzije na oknih pa so spuščene. Bela magnolija je že odprla cvetove, breskve pa mrz ni poškodoval. Prelepa je s svojimi bujnimi rožnatimi cvetovi. Ob hiši so njeni tulipani v polnem cvetenju, povsod pa je vse mirno in tišino moti le šumenje Sušice pod hišo. Zalka pa ni več.

Helena Miša Kulovec

V SLIKI IN BESEDI

Poljčane, Boč:

Boč je bil v času druge svetovne vojne prizorišče številnih bojov z okupatorjem. Mnogo borcev je padlo prav v bočjih gozdovih. V spomin nanje je nedaleč od planinskega doma spomenik, kamor se vsako leto 27. aprila zgrinjajo množice ljudi, da bi se udeležili slovesnosti in poklonili tistim, ki so nam priborili svobodo.

Danes živimo v svobodni deželi, v deželi, kjer lahko vsakdo izrazi svoje mnenje. Toda ali smo zadovoljni? Nismo. Vse preveč je slišati kritik in negotovanj zaradi slovenske politike in politikov, pa naj nas vodijo levi ali desni.

Kje pa sta naša zavest in ponos? Vse kaže na to, da smo izgubili strpnost, da smo premalo solidarni, predvsem pa pogumni in hvaležni za to, kar imamo: domovino, jezik, kulturo in mir, ki je v tem kaotičnem svetu največja vrednota. A kaj, ko se nam zdi tako samoumevno! Pa ni. Ozrimo se samo na vojna žarišča po svetu, ki sploh niso tako daleč od nas ...

Letošnja prireditve je bila še posebej slovesna, saj je bil osrednji govornik minister za obrambo Borut Sajovic, ki je nanizal številna dejstva, ki govore v prid tedanjemu uporu proti okupatorju, varovanju ozemeljske celovitosti, svobode in zgodovine, ki je naša učiteljica in pot v prihodnost. Zbrane sta nagovorila tudi predsednica Maistrovih borcev Lučka Lazarev Šerbec in županja občine Poljčane Petra Vrhovnik.

V kulturnem programu so nastopili Godba na pihala KUD Janko Živko Poljčane, praporščaki, Orkester Slovenske vojske in učenci Osnovne šole Kajetana Koviča Poljčane. Prireditve je povezovala Zdenka Detiček Opič.

Občinski odbor ZB za vrednote NOB Poljčane s Karlom Malijem na čelu pa se je na moč potrudil, da so v sodelovanju z občino pred to slovesnostjo obnovili partizanski spomenik. To je pohvalil tudi minister Sajovic, ki se je na Boč skupaj s planinci peš podal iz Zgornjih Poljčanah.

Po končani prireditvi je sledilo prijetno druženje v čudovitem planinskem domu in okolice. V organizaciji Prostovoljnega gasilskega društva Poljčane pa je stekla še postavitve majskega drevesa v čast 1. maju prazniku dela.

Zdenka Detiček Opič, foto: Jelka Kropec

PREJELI SMO

Kdo ima prav?

Spoštovani prejemniki spomeničarskih okrožnic, skoraj 200 vas je na seznamu naročnikov, na željo uvrstim tudi nove interesente. Smo pri 8731 točkah na zemljevidu. Zadnji čas spomeničarji s komentarji nove spomeniške platforme in s predlogi za izboljšavo spremljamo delo našega računalničarja prostovoljca **Mihaela Simoniča**. Vnos partizanskih spomenikov na osnovni zemljevid OpenStreetMap (OSM), kjer se bodo sami od sebe pokazali sleherniku, sicer spada med naše dolgoročne načrte, nič pa ne bo narobe, če kakega v bližini vnesemo že zdaj. Zanesenjaki z one strani meje to pridno počnejo že nekaj časa (glej npr. spotikavec za Jožeta Ferfoljo pri Mirnu, ki ga je vrisal Damjan Guštin), pri nas pa se OSM-volonterjem zdi bolj važno vrisati znamenja, kapelice in gostilne kot pa partizanske spominske plošče. Na sveže sem za vajo vpisal na OSM spominski plošči dobravskim izgnancem in Stanetu Žagarju in še nekaj okoliških obeležij. Mojster Miha pra-

vi, da bomo čez čas vnose na OSM lahko prekopal kar iz naše spomeniške zbirke.

Februarja sem v seminarju Ljubice Jelušič na FDV poročal o partizanskem spomeniškem projektu, svoje referate na to temo pa so predstavili tudi študentje. **Lado Nikšič** v zvezi z vandaliziranim spomenikom v Babnem vrtu pod Storžičem piše pisma na kranjsko občino in ZVKD, žal brez pravega odziva. Podobno je z mojo pisarijo na tržiško občino, planinsko društvo in vplivne tržiške priprošnjike v zvezi z odstranjenjo spominske plošče na planinski koči na Kofcah. Oskrbnik pravi, da je on že ne bo dal nazaj na steno! Pa naj še kdo reče, da je kaj boljše, ko so na oblasti »naši«. V opisih obeh spomenikov sproti beležimo, kaj se dogaja z njima.

Počasi se je premaknila naprej obnova grobnice narodnega heroja Jožeta Gregorčiča in njegovih padlih tovarišev z Jelovice v radovljiškem grajskem parku. Nekateri bi grobnico najraje umaknili na kako manj vidno mesto in tako

že tretjič prekopal mrtve. ZVKD je pogojeval postavitve informacijske table z zahtevo, da na njej ne sme biti imen pokopanih oz. da je treba za vsako od 72 trupel v matičnih knjigah umrlih preveriti, ali so res še vedno pokopani tu. Kot da ne vejo, da seznama pokopanih v grobnici ni in da matične knjige niso zanesljiv vir, saj npr. za Henrika Bička tam piše, da je še vedno pokopan na Mošenjski planini, od koder so že leta 1949 vse mrtve prenesli v Radovljico, za Iveta Osredkarja pa, da leži pod Blegošem, čeprav je bil z dovoljenjem svojcev prav takrat prenesen v Radovljico. Na informacijsko tablo je zdaj Vlasta Felc raje napisala poznana imena padlih na Jelovici, zato upamo, da bo ZVKD oviro umaknil.

Mija Marija Kocjančič iz ZB Ljubljana Moste - Polje vabi na organizirane ogled po okoliških spomenikih: Sv. Urh, spominska hiša Podlipoglav 19, spominsko območje Pugled, zgodovinska vas Zadvor, Janče in Orle; za spomenike skrbijo zgledno. Tudi drugod

se dogajajo lepe reči, npr. projekt Die digitale Erinnerungslandschaft Österreichs (DERLA) (digitalne spominske krajine) na graški univerzi, ki vključuje tudi koroške partizanske spomenike. V naše kraje je informacija o njem in promociji Zemljevida upora na ORF 3. 3. 2025 prišla po zaslugi **Urha Ferleža**. Spomeničarji želimo, da nas sami redno obveščate o svojih spomeniških dejavnostih, saj le tako lahko spomeniško zbirko ohranjamo ažurno.

Poleti bo na Krakovskem nabrežju v Ljubljani razstava slovenskega občanskega raziskovanja; na enem od 22 panojev bo predstavljen tudi projekt Partizanski spomeniki na zemljevidu. Moj govor za Kokrico pri Kranju ob dnevu Osvobodilne fronte 27. aprila je na seznamu govorov na voljo pod naslovom Nikoli več? Naj navedem nekaj stavkov iz njega: »Evropa se je 80 let po vojni zaklinjala **Nikoli več!** Do nedavnega poziva vojne hujskačice von der Leynove, da se je treba pripraviti na vojno, in sicer z enormnim oboroževanjem.

Brez analize stanja, brez razprave, brez informacije, kdo nas bo sploh napadel. Bodo to Rusi, ki so bili tu samo leta 1945, ko so osvobodili Mursko Soboto? Si bo mogoče Trump po Grenlandiji želel prisvojiti še Sevnico? Obnoreli zahodni voditelji po Napoleonu in Hitlerju znova sanjajo o prodoru na vzhod (Drang-nach-Osten). Bodo morali vojaški obvezniki, ki ne bodo želeli umirati zaradi njihovih blodenj, spet v ilegalo, tako kot nekoč rokovnjači in partizani?«

Generalmajor **Dobran Božič** je v govoru pri spomeniku na Planici nad Crngrobom, kjer je padel Stane Žagar, pred časom izjavil, da v zmed, ki vlada v svetu, ne vemo, katera stran ima prav. **Dodajam: če že ne vemo, kdo ima prav, pa bi moralo biti kristalno jasno, kdo gotovo nima prav, in s prstom pokazati na judovsko iztrebljanje in preganjanje Palestincev iz njihove dežele.**

Miran Hladnik

NAGRADNA KRIŽANKA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka« ali pošljite na elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si **do 15. julija 2025** Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

Izžrebani reševalci križanke iz 115. številke časopisa Svobodna beseda

1. **Fanika Virbnik**
Škale 83a, 3320 Velenje
2. **Marija Mohar**
Podpreska 17, 1319 Draga
3. **Jožef Janko Vetrlih**
Batuje 1, 5262 Črniče

Rešitve križanke:
KAŠMIRKA, OKTAKORD, LAERT, AU, ENKA, AVT, STATIKA, POSLANICA, ODEJA, ADVOKATURA, NORČE, TREVIRA, SKIF, ED, PET, SELEKTOR, SKA, OŠ, ZETI, NART, LEP, LECT, VINARNA, ONO, OK, OBI, JAMAR, ŽITAR, ORADEA, IKE, ACETALDEHID, KNIN, JAPONKA, TAO, JATA.

Geslo: KOLESARSKI MARATON FRANJA.

SVOBODNA B E S E D A je glasilo ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije
Zanj: Marijan Križman, predsednik
Uredniški odbor: dr. Ivan Svetlik (predsednik), dr. Martin Premk, dr. Maca Jogan, Mitja Meršol, dr. Nevenka Troha, Črt Kanoni
Odgovorni urednik: Janez Alič
telefon: 041 686 322
elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si
Oblikovanje: Vid Brezočnik
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:
ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

	SVOBODNA BESEDA	POEDINEC INDIVI- DUUM	ZAČETEK GESLA	KDOR SE HLINI	KONEC GESLA	LIK PRI PLESU ČETVORKI	ODMERJE- NI DEL ZEMLJIŠČA	NICK NOLTE	IZBRIZ- GANJE, EJEKCIJA	PLOŠČICA KOT NADOME- STILO DENARJA
	POHLEPEN ČLOVEK									
	ODLETA- VANJE									
	VODJA POSADKE JADRNIC							IVAN TAVČAR ZAJEDAV- SKA RASTLINA		
	REKA SKOZI FIRENCE RIM. BOG LJUBEZNI					MODNA KREA- TORKA CHANEL				
SVOBODNA BESEDA	DEJSTVO, DA KDO OBOLI	DRUŽAB- NIK	NEPTUNOV SATELIT	IZRASTEK IZ DEBLA	EVA LONGYKA	ŠVICARSKI SLIKAR (CUNO)			MAKEDON- SKI PESNIK ILJAMI	
RIBIŠKE VILICE, OSTI						NEODLOČ- NEŽ, MEVŽA			PROSTI TEK	
						LES IBE			KRAJŠI REFERAT	MORSKA RIBA, PAPIGICA
NEVARNA BOLEZEN, KI JO PRE- NAŠAJO KLOPI							ČLAN KLUBA SKALA ZGAN APNEVEC			
SOVRA- ŠTVO, MRŽNJA					OPRAV- LJANJE DROBNIH DEL GOZD				ČETRTO RIMSKI KRALJ	
									NEUMNEŽ	
AVION, AEROPLAN						UVOZ				JAKOB ALJAŽ
										TATJANA REMSKAR
NAŠ GRAFIK JUSTIN				OTAKAR VAVRA MADŽ. KOM- PONIST (FERENC)		KONVER- TOR SL. KLARI- NETIST (ERNEST)				
BENETKE PO ITALI- JANSKO							MADŽAR- SKA MERA (IZ ČRK: PARA)	ČLAN OSVOBOD. FRONTE NEKD. NIZ KOLESAR		MAMILO IZ MAK
										ZGORNJE OKONČINE
NONI ŽUNEC			LASTNIK RANČA					NOVA EKONOM- SKA POLITIKA		OTTORINO RESPIGHI AMERIŠKA IGRALKA SHERIDAN
			GLAVNI ŠTEVNIK							
VASICA NA KOČEV- SKEM					GLAVNO MESTO GANE KAREL OŠTIR			IVAN REGEN		FILIPIN- SKI OGNJENIK LINDA EVANS
								RADO MURNIK		
SINKO						PRIPRAVA ZA UPARJA- NJE				
TKALSKA PRIPRAVA						ODVRŽE- NJE SMETI				

SKRBNI PREDSEDNIK ZDRUŽENJA

Francu Ekarju grb občine Preddvor

Ob praznovanju tridesetega praznika občine Preddvor so na slovesni akademiji v Športni dvorani Storžič z izjemno bogatim kulturnim programom slovesno podelili tudi občinska priznanja in nagrade. Med nagrajenci je bil uspešen gospodarstvenik in župan občine Preddvor med letoma 2002in 2006, mag. Franca Ekar. Iz rok župana Roka Robleka je prejel grb občine Preddvor za uspešno vodenje občine in svoje vsestransko delovanje na številnih področjih. Med drugim je dolga leta predsednik občinskega združenja za vrednote NOB v Preddvoru.

Kot so zapisali v obrazložitvi predloga za visoko občinsko priznanje, se je mag. Franc Ekar v preteklosti močno angažiral za razvoj občine Preddvor. Ima velike zasluge za njen celoviti razvoj, za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, razvoj turizma, planinstva in lovstva. Izredno naklonjen je bil ohranjanju spominskih obeležij in spomenikov iz obdobja nemške okupacije 1941–1945 in partizanskega odpora na tem območju. Je

Mag. Franc Ekar je dolga leta dejaven v organizaciji ZZB NOV Preddvor.

član Združenja za vrednote NOB in zaslužen, da je kar 26 spominskih obeležij, posvečenih dogajanju med narodnoosvobodilnim bojem, dobilo status spomenikov lokalnega pomena. Napisal je veliko spominskih zapisov in kronik o dogajanju med letoma 1941 in 1945,

s posebnim poudarkom na partizanskem upor in delovanju Oslobojilne fronte na Gorenjskem. Posebej zanimive so njegove kronike o znanih partizanih alpinistih, ki so bili vključeni v odpor zoper naci-fašizem (Kajzelj, Grabnar, Majnik, Mohar ...). Dalj časa je bil predsednik nadzornega odbora občinske ZZB v Preddvoru, zdaj pa je že tretji mandat uspešen predsednik te organizacije in sodeluje pri prenašanju vrednot narodnoosvobodilnega boja na mlade.

Med razvejanim delovanjem v organizaciji ZZB NOV je bil že leta 1960 med traserji desetdnev-nih pohodov po Gorenjski parti-zanski poti in je o njej napisal tudi vodnik. Leta 1965 je prehodil in trasiral izjemno zahtevni zimski partizanski pohod *Igmanski mars* od Sarajeva do Foče. Kot direktor Gorenjskega sejma pa je bil vedno naklonjen borčevski organizaciji, ki je lahko v sejemskih prostorih pripravljala najrazličnejša sreča-nja in prireditve.

M. T.

Združenje borcev za vrednote NOB Zgornje Savinjske doline in sodelujoča združenja borcev Celja, Kamnika in Spodnje Savinjske doline

VABIJO

na spominsko slovesnost ob
80. obletnici legendarnega preboja
iz sovražnikovega obroča na Menini planini,
80. obletnici osvoboditve in konca 2. svetovne vojne.

Prireditve bo
v soboto, 5. julija 2025,
ob 11. uri pri Planinskem domu
na Menini planini

Slavnostni govornik bo
dr. Martin Premk,
poslanec državnega zbora Republike Slovenije

V SLIKI IN BESEDI

Bovec:

Tradicionalnega pohoda na Poljance nad Bovcem, ki smo ga izvedli 11. maja, se je udeležilo okoli 60 pohodnikov. Vsako leto OO ZB za vrednote NOB Bovec pripravi slovesnost v spomin na padle junake, ki so v neenakem boju z nemškim okupatorjem izgubili življenje. Letos mineva 81 let od tega krvavega dogodka. Pripadniki nacistične enote, ki so bili nastanjeni v bovški vojašnici, so s pomočjo domačega izdajalca aprila presenetili skupino domačih partizanov. Sovražnik se jim je v nočnih urah potihoma približal in sklenil obroč. Po preverjenih podatkih je spretno obšel tudi stražarja. Po krajšem nočnem počitku so mladi partizani v rani jutranji uri hoteli nadaljevati pot, takrat pa so se iz bližine oglasili strel in rafali. Šokirani in presenečeni so se partizani poskušali izogniti sovražnikovemu napadu. Toda v ognjeni toči so za vedno ugasnila življenja treh mladih fantov: Franca Della Bianca - Zvonka, Milovana Mlekuža in Adolfa Flajsa.

Obeležje tik pod Kaninom nad Bovcem je leta 1956 postavil občinski odbor ZB NOV Bovec. Ob njem pripravljamo tradicionalno spominsko proslavo, pri čemer imata najpomembnejšo vlogo Združenje za vrednote NOB občin Bovec, Kobarid in Tolmin in njegov predsednik Rok Uršič, ki je bil govornik tudi na letošnji prireditvi. Na komemoraciji so sodelovali mladi harmonikaši Kulturnega društva Golobar, ki so zaigrali nekaj partizanskih pesmi. Poudarek pa je bil tudi na maju, ki je mesec bujne pomladi in razcveta novega življenja. Prav maja pred 80 leti so srca prebivalcev navduševali partizanski borci. Takrat so zmagovito prikorakali skozi vrata svobode. Ob letošnjem dnevu zmage je čas, da podoživimo zanos partizanov, ki so izbrali pravo stran zgodovine in znova postavili v ospredje vrednote miru in pravičnosti, saj njihov upor ni bil zaman, temveč potrditev za boljše in lepše življenje, predvsem pa ohranitev slovenskega naroda in materne jezika.

Po končani spominski slovesnosti sta sledila položitev venca in častni poklon v spomin na umrle borce. Za vso organizacijo je poskrbelo Kulturno društvo Golobar, za ureditev poti in okolice ob spominski plošči Lovska družina Bovec, ki je v sodelovanju s Turističnim društvom Bovec pripravilo topel obrok in okrepčilo po sestopu v dolino.

Mitja Cuder

Brežice:

V Brežicah smo pri vodji praporščakov Posavja Želju Srečkoviču 10. maja izvedli redno letno izobraževanje novih praporščakov in izobraževanje za že izurjene praporščake iz občin Krško, Kostanjevica na Krki, Sevnica, Laško, Šentjur in Brežice.

Tehnični del predavanja je izpeljal Željo Srečković, ki je prenesel vse informacije iz Ljubljane, saj je bil na strokovnem izobraževanju v Ljubljani, ki ga je Slovenska vojska pripravila skupaj s ZZB NOB Slovenije. Stane Preskar je vsem praporščakom razložil pomen praporščakov in bonton vedenja, medtem ko je Jože Zagmajster izvedel še strokovni pregled vseh praporov. Po potrebi so nekatere prapore popravili oziroma naročili manjka-joče dele.

Po uradnem delu sta sledila družabno srečanje in izmenjava izkušenj s terena.

Tadej Škof, predsednik brežiškega združenja, je za konec dodal, da je vesel, da lahko v Brežicah gostijo takšno izobraževanje in druženje, ter poudaril, da bodo Brežice tudi prihodnje leto gostile tovrstna srečanja. Predsednik je ponosen, da imamo v Posavju lepo in usklajeno oblečene praporščake.

ZBV NOB Brežice

Baza 20:

Na pobudo in željo članov in prijateljev KD Tito iz Pulja so v Bazi 20 pripravili zanje sprejem, ogled in predstavitev slovenskih partizanskih pesmi, ki so bile uvrščene v slovensko kulturno dediščino.

Člani društva so si z zanimanjem ogledali Bazo 20 in prisluhnili pripovedovanju o dogodkih med narodnoosvobodilnim bojem na tem območju, nato je sledil pevski nastop Marjetke Popovski s partizansko pesmijo. Skupaj so položili tudi venec k spomeniku in se poklonili spominu na padle.

Prijatelji iz Hrvaške so vence položili tudi v drugih krajih Slovenije, saj so kar tri dni obiskovali spominske proslave in se 9. maja udeležili celo osrednje proslave ob 80. obletnici zmage nad fašizmom v Stožicah.

D. I.

Pesnica:

V spomin na slovensko odpornišvo in nastanek Osvobodilne fronte, ključne odporniške organizacije Slovencev v drugi svetovni vojni, in v spomin na konec strašne morije – na dan zmage – je Združenje borcev za vrednote NOB občin Kungota, Pesnica in Šentilj v kulturni dvorani Večnamenskega centra v Pesnici pripravilo spominsko slovesnost. Za uvod v slovesnost je poskrbela Mala pihalna godba Neuvirtovi Štajerci, z nami so bili Moški pevski zbor Slava Klavora, recitatorka Jelka Donko, govornica predsednica Pokrajinskega sveta ZB za Podravje Jelka Krašovec, program pa je povezovala Ana Jelenko. Po končani slovesnosti je potekalo še druženje.

Na obletnico dneva, ko so 15. maja 1945 na Poljani potekali še zadnji boji druge svetovne vojne v Sloveniji in v Evropi nasploh, smo počastili spomin na pogumne in srčne ljudi, ki so verjeli v ideale in Cankarjeve besede:

»Če bi hrepenjenja ne bilo v mojem srcu,
bi umrlo to srce,
v paradižu samem bi umrlo ...

Slovesnost je bila tudi priložnost za razmislek o nesmiselnosti vojn, o nas in naši vlogi, da ustvarimo takšne medsebojne odnose, da bomo znali in zmogli stopiti skupaj v težkih trenutkih, tako kot so to znali Maistrovi borci, borci v narodnoosvobodilnem boju in borci vojne za Slovenijo leta 1991.

80 let od konca vojne pa je med nami vse manj tistih, ki so nam ta mir priborili, ki so bili priča vojnim grozotam, ki so bili pogumni v tistih težkih časih. In zaveza njim bi morali biti, da se tolikšno zlo ne sme nikoli več ponoviti.

Jelka Krašovec

Ocizla:

V Ocizli pri Kozini so 7. junija pripravili zanimiv pohod in slovesnost v spomin na pripadnike TIGR. Krožni pohod po zanimivi kraški pokrajini s številnimi naravnimi znamenitostmi in zgodovinskimi obeležji iz prve svetovne vojne, spominom na drugo svetovno vojno in prijaznimi domačini je hitro minil.

Županja občine Hrpelje - Kozina Saša Likavec Svetelšek je z besedami in privlačnim nagovorom opozorila na to, da je glede zgodovine bolj verjeti temu, kar smo se učili v šoli, in svojim nototom ter nonam kot pa nekaterim novodobnim zgodovinarjem. Zgodovinar Milan Pahor iz Trsta pa je natančno opisal in analiziral vse fašistične dogodke v Italiji v zadnjem letu, od vseh oskrunjenj spomenikov do ohranjanja Mussolinijevega naziva častnega občana v Trstu in Gorici ter še številne druge. Če sem pošten, potem je preprosto težko ne videti, kam vodi-

jo nekatere fašistične in nacistične poteze pri naših sosedih in tudi v Evropi ter seveda pri nas v Sloveniji. Očitno je bilo v preteklosti »premalo sovraštva«, žrtev in trpljenja. Tudi izraelski genocid v Gazi ob podpori Američanov je očitno prispevek k temu. A na Primorskem, kjer so dolgo časa trpeli fašistični jarem, znajo fašizem veliko bolje prepoznati kot morda kje drugje v Sloveniji ali Evropi. Dokaz temu je županja občine Hrpelje - Kozina, ki je ne samo z besedami, ampak tudi z dejanji povezana z ljudmi in z bližnjo in polpreteklo zgodovino.

Zato ji vsa zahvala kot tudi udeležencem in organizatorjem tega srečanja, ki je več kot le naključno. Vsi tam prisotni smo s svojo navzočnostjo obsodili zlo vojne in sovraštva tako v preteklosti kakor danes!

Miloš Šonc

Vrhnika:

Na skupščini Združenja borcev za vrednote NOB Vrhnika, ki je bila 26. marca, so bile podeljene tudi pisne zahvale za dobro sodelovanje pri raznih skupnih prireditvah in dogodkih. Med

drugimi je to priznanje dobila občina Vrhnika. Zaradi nujne odsotnosti predstavnika občine pa sta pisno zahvalo županu Danielu Cukjatiču v njegovi pisarni izročila predsednik ZB NOB Miran Štupica in član predsedstva Lojze Kos. Oba sta izrazila željo, da se sodelovanje še nadaljuje, saj prinaša dobre odnose med člani ZB NOB Vrhnika in občani občine Vrhnika.

Simon Seljak

Kot ob Kolpi:

Srečanje članov in prijateljev Združenja za vrednote NOB občine Kočevje in Črnomelj organizirata obe krajevni organizaciji, KOZB Stari trg ob Kolpi in KOZB Poljanska dolina. S srečanjem, kulturnim programom in govorniki smo počastili spomin na: dan mladosti – 25. maj, napad na okupatorsko postojanko Stari trg leta 1942, 80. obletnico zmage nad nacizmom in fašizmom ter praznik krajevne skupnosti Stari trg ob Kolpi.

Program je vodil Jaka Birkelbach, podžupan občine Črnomelj, ki je opisal zgodovinski pomen dneva mladosti. Slavnostni začetek druženja je s prihodom napovedala 1. spominska belokranjska partizanska četa pod vodstvom Marjana Kastelica. Katarina Kapš, predsednica KOZB Stari trg ob Kolpi, in Pavel Majerle, predsednik KOZB Poljanska dolina, sta pozdravila vse prisotne, slednji je povedal nekaj več o dnevu mladosti v Poljanski dolini; o pomembnosti napada na okupatorsko postajo Stari trg leta 1942; o 80. obletnici zmage nad nacizmom in fašizmom in o prazniku krajevne skupnosti Stari trg ob Kolpi. V kulturnem programu so nastopili Ivan Vrbanac s harmoniko, Folklorna skupina Lepa Anka iz Črnomlja, harmonikar Jaka Starc, Grajski pevci KŠD Predgrad ob spremljavi harmonikarja Jaka Starca, Folklorna skupina Kolpa Društva upokojencev Vinica, zapela je petletna Kristina Kapš, na harmoniki pa je zagral Gorazd Grzetič iz Osnovne šole Dragatuš.

Slavnostni govornik je bil Jože Kure, predsednik SD Kočevje. Dušan Zamida, predsednik kočevske borčevske organizacije, je prinesel zadnjo štafetno palico, ki smo jo nosili po Kočevju. Sledili so pozdravni govori Renate Butala iz Starega trga in Alojza Šmalclja iz krajevne skupnosti Poljanska dolina ter članov Združenj borcev Jožeta Oberstarja, Janeza Muhviča in Marjana Kastelica.

Letošnjo prireditev je obiskalo več kot 230 ljudi. V prijetnem sončnem dnevu smo poslušali prav lepo zapete partizanske, ljudske in narodnozabavne pesmi. Hvala nastopajočim, Milanu Šterku za razstavo zgodovinskih rekvizitov ter Združenju Kočevje in Črnomelj za pogostitev nastopajočih, Turizmu Grand Kolpa pa za gostinske storitve in prostor.

S. B.